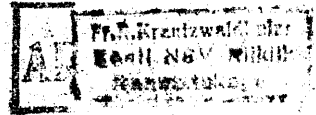

ROMAAN

No 1

SISU:

- E. Schulze : Bessa.
- F. de Renzis : Graziella wõti.
- Selma Lagerlõf : Jumalarahu.
- S. Barinkay : Kodu.
- Andres Silla : Waiksel tunnil.
- P. Grünfeldt : Proloog „Estonia“ juubeli-
pidustusel.
- Jaapani jutt : Kolm pilku peegli.
- K. Ettlinger : Esimene sigar.
- R. Tagore : Ma noppisin lille.
- G. af Geijerstam : Ema Leena poisu.

KIRJASTUS-ARENG-TALLINN 1926.

Hindmõistatus

Nr. 1. (91).

I	A	E	I	L	M	A
R	E	Ä	T	N	Ä	Ä
V	S	A	K	A	N	U
R	A	A	S	M	I	O
S	E	I	A	E	L	U
A	T	^	E	S	S	H
N	S	I	P	A	E	Ö
I	I	V	M	N	L	E
P	E	A	D	S	L	J
K	I	O	M	S	O	E

Kui need tulbakesed õigesse järjekorda seada, saame L. Koidula luuletuse esimese salmi.

Lahendused tulewad saata „Romaani“ talitusele, Tallinn, Müüriwahetän. 16, kuni 15. weebruarini. Lahendajate nimed avaldatakse „Romaan“ nr. 5 (95).

Õigete lahenduste saatjate wahel loositakse wälja K/m. „SPORT“i poolt määratud 2 auhinda ja „Romaani“ talituse poolt 1 auhind: 1) Ping-pong mäng (wõrk, postid, 2 labidad ja 2 palli) 2) Wiske oda (noortele ehk wanadele — waliku järele). 3) Tammsaare — „Juudit“.

„Romaan'i“ talitus.

Hindmõistatuse lahendus

Nr. 20 (86) on:

Kes walu ei tunne, see ei hoiga.

Õigeid seletusi saatsid:

Talinnast: I. Anwelt, W Erik, E. Emann, Arwed Koppel, J. Kilnmann, Robert Kask, Elmar Kukk, K. Karro, H. Lorens, H. Obermann, G. Obermann, D. Paijas, E. Paijas, Aleksander Raud, Mary Rosenstrauch, J. Ringsmann, T. Rumm, K. Sildnik, Alfred Sommer, K. Siitamm, Suisdub, A. Tõnison, E. Wilenthal, C. Wahlmann, M. Weimann, Joh. Weimann, K. Weimann.

Tartust: O Kiki, A. Lang, Rud. Rebane, Al. Sabrak.

Walgast: H. Treirik, E. Treirik, T. Peltser, J. Sisas.

Pärnust: Milda Küng, K. Seiler, E. Siitam, Brigitte Udikas.

Wiljandist: Ats, K. Müürisepp.

Wäike Maarjast: Rauni Kalmisto, Otto Luther, Endel Lutter, Joh. Poom,

Erna Poom, Wallx Wehik, Arnold Wehik, Hermine Wäär. **Wiru Roelast:** Adi Kaaber. **Keilast:** Joh. Gutmann, A. Rutpri. **Jõhwist:** Joh. Kangur, Ida Wikerpuur. **Laupalt:** Aug Haas. **Rakwerest:** Fritz Kask. **Narwast:** „Lilly“, Axel Mägi, R. Säkk, E. Siig, A. Silmato. **Sakust:** Joh. Reimann, W. Reimann, **Sindist:** Sauga Sass. **Jõgewalt:** H. Saar, R. Terasmägi. **Aserist:** A. Tomingas, T. Weigel. **Wõhmast:** M Tsaan. **Kuremäelt:** A. Torpan, A. Uffert. **Walgutast:** Fr. Uibopuu.

Neist wõitsid loosimisel 1) aastakäik „Romaan“ 1926 a M. Weiman, Tallinnast Luise tän. 3; 2) 1 anne Ed. Wilde kogutud teostest — H. Treirik, Walgast — Poska t. 10—1; 3) O Lutsu — Iderlin Endel Lutter, Wäike Maarjast.

„Romaan'i“ talitus.

Romaani

Ilmub kaks korda kuus.

TELLIMISE HINNAD:

Aastas (24 nr.nr.)	Mk. 750.—
1/2 " (12 nr.nr.)	" 400.—
1/4 " (6 nr.nr.)	" 225.—
1 kuus (2 nr.nr.)	" 80.—
Üksiknumber	" 40.—

Toimetaja: P. GRÜNFELDT.
Wäljaandja: K. o.-ü. „ARENG“.
TALITUSE AADRESS:
Tallinn, Müüriwahe tän. nr. 16
(üks B Laenu-panga majas).
Telefon 12-53.

KUULUTUSTE HINNAD:

1/1 lhk. M. 3500.—	1/4 lhk. M. 900.—
1/2 " " 1750.—	1/8 " " 450.—
1/3 " " 1200.—	1/16 " " 225.—

Tekstis 50% kallim.

Tellimisi wõtawad vastu kõik postkontorid, raamatukauplused ja „Romaani“ esitused.

Nr. 1 (91)

Jaanuar 1926

V aastakäik.

Besja.

Kroaati kirjaniidu E. Schulze jutt Albaaniast.

1

1.

„Kas tohin ma oma isahani mullu aastast wõitlusele kaasa wõtta, isa? Järwe Murad ja Zero ütlevad, nende isahand olla meie omadest hulga tugewamad, ja toowad nad homsele peole kaasa. Tahan, et meie kõige tugewam nendega wõitleks. Tema on tugew ja kardab waewalt koerigi.“

„Minugipärast.“ ütles Marku e Zij naeres ja wistas paksud hupipuu juured kolbetulle.

Seegi kohal podises messingkatal, mis ripus nõgltunud keli otsas. Kett tuli alla pigimustalt lagipalgilt. Kolde kõrwal seinale seisis laetud püssid ja püstolid, mis olid laest rauaotfani kaunistatud kummaliste hõbeilus-tustega — wana Brizveni sõjariistade seppade kunst.

„Aga üttele mulle, Njiin,“ jatkas isa, „kui nüüd teiste haned kõwemad on? Ja kui sind teised poisid wälja naerawad — mis siis?“

„Siis — siis ma lasen. Olen nüüd kümme aastat wana ja jaksan püssi landa, ifegi suurt Prengi püssi, mis nii hea on, sest ta paugub kui hull.“

„Ja tabab halwasti,“ täiendas isa, hääles tusane toon. „Ta peaks waatama, et teise saab, sest pöud oli tänawu suwel suur, ja teist osta ma temale ehitaja ei jõua.“

„Pagan wõtku kõik hanewõitlused,“ segas ennast nüüd perenaine Drano jutusse. „Pea-aegu iga aasta on olnud katalusi ja lastmisi, ja peaaegu iga aasta längewad perekonnad sel päewal weresse. Ma wärisen seni, kuni sa õhtul poegade seltsis termelt ja haawamata loju tuled.“

„Teie naised olete kõik jänestsüdametega,“ wastas Marku ülewalt alla ja järskult. „Mis sest siis on, et üksteist laseme? Olesurm ei ole meile kunagi auts. Ei ole surmud sellesse ei minu wanaisa ega wanawanaisa. Kuul kustus-tatas nad kõik, ja ta tabagu mindki, kui seda saatus tahab. Need mõited olgu ka kõigil poegadel.“

Drano waitis, märgates, et mehes paha-meele äratas, mehes, kes majas lial wasturääkimist ei sallinud ja teist arwamist ei lubanud. Marku e Zij nõudis naiselt ja lastelt tingimisteta sõnakuulmist ja respekti. Niisugune kord walitses ju wanast ajast saadik.

Dua suguwendade arwamise järele oli aga mustal Markul ka õigus seda nõuda, kuigi ta ei kuulunud Malisfoordie suguwõsa seltsme aadeliperekonna hulka. Ei olnud tema rikkus lammastest ja kiisfedest, aga ka tema suur maatagawara Stutarijärwe ääres ja mägedes need, mis temale ja ta perekonnale palju lugupidamist tõid, waid see oli kõige pealt tema isik.

Pruunist näost fertis peeneseljalisena, aga ka energilisena tema kottanoka laadi kõwer nina. Suurte, mustade ja põlemate filmade kohal wõlmuusid tihedad puhmalised kulmud. Pisut täit suud kattis tugev mokahabe, kust wabalt rääkides walged hambad wälja walendasid. Mitte üksi filmad, nina ja kulmud, ka, ja kõige esimene weel, tugew lõng andis tunnistust tema ägedast, läskiwast iseoomust ja tahte paendumatusist. Ta oli keskelt ülevali alla jookswa wao läbi nagu kahels löödnud ja säras igapäewasest täpselt habemeajamisest hoolimata mustana. Terawasti nagu sirp jooksis ta juurest wõlwitud lõualuu kõrwani. Kuna pea kõigis osades tugew oli, paistis kufal olewat wähe arenenuud. Tugew, mustline turt lõusis peaaegu otsejooones seljast üles. Kui Marku käis, nähti, et ta uhke kaela ühes peaga kukiakse ajab, nii küünalstirge ja pingul oli ta seisak. Uhtus, walituzühimu, waljus ja jõud — oli kõik ta olemus.

Suguwõsas tema tumeda tõsiduse põhjust ei teatud. Ühed tõendasid, temal ei olla rahu, sest et ta aastate eest üh: poisi maha lastnud, kelle suguwõsa temale ju lsa ajast saadik werd wõlgnus ja kelle hulgast ta iial ainuiski meesjoost kodanikku oma püssi ette ei saanud, kui hoolega ta neid ka otis; teised ütlesid, tema olla sellepärast tujane, et paater Nastale teda kirikusse ja lauale ei wõtawat, sest saadik kui ta ühe sugulase maha lastnud ja selle eest kiriklikku karistust ei tahtnud kanda. Must Marku maksis sellegipärast korralikult oma kümnest lammastest, kitsedest, willadest, maisist ja meest preestrile, saatis talle iga aasta ka kingituse messilugemiseks, aga paater hoidus tema majast ja tema preestrinajast eemale.

Rolmandad arwasid, tema ei olla rahul oma naisega, kelle ta Wassojewitschi suguwõsast Sandhar Nowobafariit toonud. Grudad teadsid, et Marku ja Drano lastena wanemate poolt olid kihlatud selleks, et üht kase suguwõsa wahel olewat weresüüdi sõpruslega kinnitada. Marku ei saanud oma kihlatud pruuti iial näha, sest ta lahkus isakülast, mis seisis Semi kuristikus, ainult järwale wõi mägedele minnes wõi wabetewahel ka loomi Podgoritjasse müüa wiies ja saadud raha eest sealt jahu, soola, püssirohtu ning nahakaupa kodu tuues. Küll kõneles ema, kes pärast abikaasa langemist piiriwõitluses, kutsus, ainust poega kaswatas, tihti tema pruudist. Aga sirgum noormees waitis trotslikult ja pigistas hambad kofku, niipea kui talle ta pruudist räägiti. Tema armastas ju ammu ajast Mailat, woiwoodi Murad-Sahiri ürtart Cementi naabrisuguwõsast. Ta nägi Mailat peaaegu iga päew, kui

see oma lambaid mägedele karja ajas. Kus, sale neiu, kel pruunid metskitsefilmad ja mustad juuksed, oli ta lihtsalt wõlnud.

Sõnadega: „Sulle on abiliit waja. Mina wõtan naise,“ astus waewalt 18-aastane pois ema ette.

Kuuldes, kes ta pruut oli, läks ema waitides oma lambrisse, wõttis oma kirjust suure, wana hõberaha ja tõstis selle pojale filma ette.

„Stin! Waata siia!“ ütles ta terawasti. „Selle raha saime sinu ja Drano kihluse kindlaks tagatiseks ja andsime oma selle wastu. Pühalikult andsime meie oma be s s a (wande, aujõna, töotuse) igaweseks sõprusleks Drano wanematega. Nii siis mine, wõta üks teine naine ja hõbista oma ema besja tänuks tema waewa ja häda eest ja sinu päranduse eest. Aga tea, et kümnest sammust küll on, mind Semi wette kanda, kui sina sõnamurdjana Maila meie läwest üle tood. Siis saab sinust mitte üksi ematapja, waid ka esimene besjamurdja meie perekonnas.“

Marku punastas ja kahwatas seda kuuldes. Sõna „besjamurdja“ toibutas ta jälle. Kui ka täis wiha ja pahameelt pealesunnituid pruudi wastu, lubas ta ometi, et ema wõis walmitama hakata pulmade wastu.

Ta nägi oma pruuti pulmapäewal esimest korda ja wõttis teda wastu külmal, wormilikult. Ta katsus oma pettumust warjata, aga ta ema nägi kohe, mis ta süda ütles, kuigi ta nagu oli liikumatu. Marku wõrdles waitides suure kondiga neiu, kes temast peaaegu pikem oli, saleda, wäitse ja pruunide filmadega Mailaga.

Marku kamatses trotslikult esimesel tähtsamal põhjusel Maila laia nahkrihma, mis tal nagu kõigil mägestikulastel puusade ümber oli ja mis ta lühifest, ainult põlwini ulatawat musta wiltkuube ühes särigiga koos hoidis ja abielunaise wäikseid tuttusid, mis ta wiltjaki alla küljes abielunaise eedigusena kandis, maha rebida. Selle sümboolse teoga lahutas ta enda temast. Siis pidi Drano wanemate kodu tagasi minema, ja keegi ei wõinud temalt sellepärast werd nõuda.

Aga Drano oli ka kõige külmemä ümberkäimisega alandlikult rahul. Ta teenis Markut ja selle ema orjana. Sial ei hakanud ta temaga rääkima, kui Marku ei rääkinud. Buid kandis ta seljaga mägestikust koju ja jahu kolme tunni tee eemal seiswast Podgoritjast, ilma et oleks nurisenud.

Kui Marku ema nägi, et poeg minijat ei armastanud ja temalt sellega midagi ei rööwinud, mille wastu tema kui ema oleks wõis-

nud armufadedust tunda, kaitses ta nurisemata teentwat minijat nii palju kui suutis.

Eh! küll Drano käima peale jäi, ei muutunud Marku oma olekut. Wastuotsa. Nüüd otse wihtas ta teda weel. Sest kui Drano poja sünnitas, siis oli lahutamine mõimatu ja kõit lootus, weel Nallat omada, tühja läinud.

Marku ema selle vastu oli väga rõõmus oma wanaemalikus uhkuses, kui esimene poeg sündis. Poisil olid nagu emalgi hallsinifed filmad. Kui ta poisi Markule ühes õnnistusesoowiga põlwele pani ja ootas, kuni poeg poisi tagasi andis märgiks, et ta selle omaks tunnistab, wõttis see lapse ja ulatas emale tagasi, ilma et teda lähemalt oleks silmitsenud.

Poisiile anti nimeks Brent.

Nasta hiljem sai teise poja ja seitseme aasta jooksul kinkis ta oma mehele kuus poega kes kõit ellu jäid. Teine, Duf, oli oma musta isa sarnane, kolmas Besh, jälle ema sarnane. Siis tulid Issa, Murad ja wiimsena wäike Njiin.

Smeštades ja õnnesoowides nii hulga poegade pärast ja sellepärast sama paljude piiside pärast — rääkijid üleaedsed ja suguwennad Markuga. Lugupidamine Dranost kui kuue poja emast — kaswas kõigi suguwõsa naiste testel.

Wõib olla oli see teatud uhkus poegade peale, mis Marku meele naise vastu ajajooksul leplikumaks muutis. Ta käis temaga vähem karedalt ümber. Ta wastikus muutus wiimaks heatahtluseks Drano vastu, eriti nähes, kui osawasti Drano oskas temale ja poegadele wltüüfifondi teho, mille ääred ta laiate mustade willaborididega ehtis.

Kui ämm suri, arwas Drano ennaft ifegi õnnelikuks, sest et ta nüüd vähemalt majas wõis wabalt walitseda.

Marku ei olnud pulmadeft saadil iial enam mägestikularjamaal käinud, kus ta enne ilusa Nailaga tihiti oli kofku saanud. Nastate jooksul leppis ta oma saatusega ja Naila pilt kahwatas ta rinnas täiesti. Kardetud, aga oma õigluse ja au poolest ka lugupeetud, millega ta oma ford antud behsat nauits, sat temast tõesti oma suguwõsa walitsem pea, ehk küll Bülüt Bafhi kui Türgi pafha ametlik estaja Gruda suguwõsa asju ajas. Selleks aitas kaasa ka tema suur warandus, sest et paljud suguwõsaliikmed tema wõlgalased olid.

Pealegi ei kasutanud Marku iial oma sugulaste hädakorda, ja mida suuremaks ta pojad kaswasid, seda suuremaks kaswas ta mõju. Sest nüüd ehtas ta oma täismeeesteks kaswanud poegadega wõimu, mille'e enam keegi ei julenud vastu hakata, kui tarwis oli sugulaste

koosolekutel korraldusi läbi wiita. Njiin oli ka juba kümme aastat wana. Weel kas aastat, ja temalegi anti püss, rewolwer ja padruniwõd.

Njiin sarnanes isale kõige enam. Temalt oli ta pärinud tumeda näowärwi ja filmad. Kuna täieealij waljus koolis hoiti, tohtis tema enesele juba midagi lubada. Aga ta ei tarwilanud oma eesõigust iial kurjasti, sest Njiin oli loomu poolest pehme südamega ja armastas oma ema sügawasti ja innukalt, kuna ta oma isa enam imestas ja tema vastu hirmuniplirduwat lugupidamist tundis. Küll tegi temagi mõne üleannetu teo, ei julenud aga iial tõstest keelust üle astuda, pärast nägemist, kuidas isa ford ta wanema wenna Brenti poolfurnuks peffis.

Nagu ta emalt kuulis, läinud Brent terwe suguwõsa poolt põlatud Mail Dzona matja, keda Türgi salakuulajaks peeti, ja ajanud seal omaniku ilusa tütreaga juttu. See sündmus jäi talle kustumata meele, ehk see küll juba kolm aastat tagasi oli sündinud.

Kui nüüd isa temale täna ta palwe täitis, et karja hulgast omale kõige tugewama hani wõib wõitluseks wälja walida ja sellega homme peol wõidelda, siis oli ta rõõm otse üleannetu. Hõimates jooksis ta kulaft jõe ääre ja jõe äärt mõbda kuni järwe ääres seiswa sooni, kus suguwõsa waejemate liigete õnnid seifid. Suguwõsa rikkad perekonnad pidasid enestele hanitarjad, keda järweääre elanikud hoidsid, selle eest aastaks teatud arw hanesid saades.

Ka Marku laskis oma karja seal hoida.

Njiin kahmas kõige tugewama hani karjast ja jooksis, hani kaenla all, kodu poole. Hamustamiskatsed, mis hani tegi, tõrjus ta naerdes tagasi.

„Hamusta aga ja kaitse ennaft! Seda paremini safid ja homme teifi, kui sa mindft enam ei karda,“ mõtles ta.

Jõudes kula ette, astus ema parajasti uufest wälja.

„Wii hani lauta ja too seal mulle ühtlast puid tule jaoks!“ kästis ta.

Siis läks ta õuewarawast wälja ja pani käd trehtreina suu ümber.

Nii kufkus ta pilalt ja wäga selgesti kuuldawalt hüüdes pojad pikuti jõe kuristikust üles sõõma. Rõrgelt tema kohalt tuli wastus, et teda kuulnud. Siis andis kõige lähemal asuw poeg märguande edasi teistele, kes laugemal.

Kula, musta Marku talu, seifis peidetuna kaljuseina nurgas, seal, kuhu jõgt oli sünnitanud iselaadise kujukuga — feelekujulise — maa-

tüki. See mõis kõige ruumikamast kohast olla wahest kaheljalümmend sammu pikk ja kaksküm- mendwiis sammu lai; allajõe läks seegi riba terawaks. Kõrge müür kõwa tammepuust õue- wärawaga, mis just maja kõrwal seisis, oli talule jõe pool piiriks, kuna teist poolt kuris- tiku järil, wähemalt kaksküada meetrit kõrge kaljusein piiraks. Wäike nurgatorn ulatas üle kaljuseina nurga wälja. Tema laskeaufudest mõidi üle kütse oru nii üles- kui alla poole jõe waadata, sest et Sem siin käänakut ei teinud.

Asuti majaküljest õue, siis nähti kõige pealt suurt hulka mesipuid. Korvide asemel olid nad tehtud wäljadõnestatud puulüwedeist, mil all laud ees. Alumise laua küljes oli auk lin- nutelestele sisse- ja wäljalennuks.

Kest õue seisis hiigla wana mooruspuu, mis täis kuldollasest marju. Õue teisel küljel, kula wastas, seisis sealant just kalju ääres. Sealt kajas pörtsake tarjumine. Peenes otsas seisis wiike juurewiska aed, kus küüslauku, sibulaid, ube ja tubakat kaswatati.

Tund aega pärast Drano hüüdmist tormas Issa, neljas poeg, wiimjena löötsutades kulašse:

„Ila, kohtasin Noz-Coli — palus minult leiba ja wett!“

„Üles seda ise ja naeris, et türklasted Eku- taris ta peahinda jälle wiiekümne naela wõrra tõstnud. See oli tal ka juba teada, kuigi see alles täna külades teada anti.“

„Tema on mees, õige mees, ja elawalt nad teda ei taba,“ ütles Marku, „ja sugu- wõsa liikmed teda ära ei anna ega tapa. Wõib olla wahest Mail Dzona kaabatad, kes kindlasti ka Illa ära andsid, kui ta nende maja besfat uskus. Sest kui Dzona ka ühes wangištati, keegi ometi et usu, et nad türk- lastele salamahti teateid andsid ja maja üdšes lastsid ümber piirata. Uued üdšifallid ja uued püšsid osteti Zundase rahast liig wara. See wandemurdja salk on ainus, kes Noz-Coli wõiks ära anda. Kui teist keegi teda peats nägema, hoiatage teda tungiwalt selle ussipere eest.“

Marku filmitšes oma wanemat poega selle juures terawasti. See punastas.

Siis istusid nad õhtust sõõma põrandale — jalad ristamisi all.

Sõõmise ajal seisis Drano, nagu seda kord nõudis, ja teenis oma meest ning täisealisi poegi. Toidujätised wiis ta oma tuppä, kus ta Njiini seltsis sõi. Kuna Njiin weel polnud tunnistatud sõjarištufandwaks, magas ta naistetoas ja sõi ema lauas.

Pärast õhtusööki pani Marku õuewärawale päfsu ristpalgi ette ja lastis ka laskeaufudele kaljusübrid ehk tammelauad ette.

Drano walmistas meeste waipadest ja nahtadest õgedele asemel ja kadus siis ise Nitiini seltsis wäsinult naistetuppa. Weel uinudes kuulis ta, kuidas mehed Noz-Coli oia- mata ilmunisest juttu westsid. Nad istusid sõbdelule ees, mis toa tagumise seinä ääres seisis, ja jutustasid kauemini kui muudu, sest Noz-Coli, kes juba poo'e tofinaat Türgi šhan- darne ja sama palju sõbdureid, kes teda jälgi- sid, maha tapnud, oli kõigt järweäärsete in- neste jutuks juba kaks aastat. Ja nüüd oli ta siia Grudale ilmunud. Arwatawasti oli tal elu Ketihi Dojaks, Flakus ja B. hlahhis juba fibedaks tehtud.

Mehed jäid täna hilja ööni üles. Selle- juures keerutasid nad kuldollasest tubakast ühe sigareti teise järele, kuni wäsinuks jäid. Marku kattis sõbd tuhaga; nii hoibus tuli hommikuni alles ja polnud enam selle ülestegemist waja. Siis wõttis ta kirjud kingad jalast ja pani walge wiltkübara warna. See oli magama- minemise märk.

Dojad tegid sedasama, wõtsid riidest lahti ja mäsšsid endid waipadesse. Sügaw nors- kamine ei ešfitanud kedagi magajat, kes päew otsa wäljas wabas looduses töötasid ja õhtul sealt wäsinult koju tulid.

Kohisebes, mühisebes, wulisebes ja sulise- bes weeretas Sem oma kristalliselget wett mõõda kula müüre sügawas pimekus alla järwe poole ja laulis ka täna, nagu iga öö, mustale Markule ja tema omastele wana unelaulu.

2.

Oli algamas palaw augustikuu päew. Nagu kadunult sõbdsid mõned pilwed lumi- walgete luikedena läbi sügawsinise taewaruumi, kuni kadusid ja plekkidele sügawsinine poolkuul Albaania mägesüfufekide kohal wõlvus.

Weel enne kui öö omad mustad loorid Profletija käristatud tippudelt ja orgubelt täitja üles tõstis, oli Njiin asemel üles hü- panud ja jooksis paljajalu lauta haneid juure, temale maist ja wett andma.

Boifil oli peaaegu palawit ärewuse pärast, ja ta maalis enesele waimus ette wõidurõõmu, kui tema isahani lõik teised hanid põgenema löi.

Sest et tema hani wõitiks, selles oli ta weendunud. Kuulsus tegi ta juba nüüd segaseks.

Meestetoas tõusti hiljem.

Kirikukaitšja püha kawatses kogu suguwõsa tänasel pühapäewal põlste kombe järele suure rahwapeoga pühitseda.

Karjad mägestikus jäeti sel päeval täielikult palgatud karjaste hoole alla. Need karjased olid suurel osal võõraste suguvõsade werepõgenesed, kes kellegi ära tapnud või mõne mõrtsuka lähema sugulasega sellega veresse sattunud ja sellepärast suguvõsast aastaks pidid põgenema. Nad teenisid karjastena võõral pinnal oma kehva ülespidamist, kuni neile peatus kodus andeksandmist või sõjaväestade rahu nurekses.

Muustale Markule ja ta poegadele otsts Drano kõige paremad riided wälja, kuna mehed püüsiwadasiid veel läikivamaks küürisid kui muidu. Sest kirikulatitsja pühäl preti iga aasta ära meeste suur wõbulaskmine. Noored sellewastu jooksid wõitu ja lõbustusiid hanide wõitlusest.

Ümmarguse wilmuusti ümber mässiid kõik mehed maakombe järele walge loori taolise rätiku, mis otseast, pead, kufalt ja kaela ümbritses, nii et tumepuunid näod walgest raamist kabe'ordse paistega wälja paistsid.

Eriti Marku nägi wälja, nagu Tripoli-taanlast põhjamaale toodud araablane.

Minult Njiin kandis, alles alles poisike, walgest wildist wälkest, ümmargust müsti ilma rätikutu.

Ena Drano otsts naistetoas asuwast, raskest kirjuskmaaliitud kirustust oma ketid hõbeka kuldrabadega wälja ning kattis nendega oma otseastse ja rinna kuni laiani puusarihmani, nii et rahad igal saumul kõriksid.

Punasega tikitud willane põll, mis ta tänaste sidus, näitas pillawamalt kui muidu äripäewil punast wärwi — suguwõsa abielunaste eesõigus. Puudus ainult weel uus wäike wiltkübar tuttudega, mida ta tahtis pähe panna. Ta ei leidnud seda koha ja otsts ärewalt teiste riite wahelt.

Wiimaks sai ta tema kätte ja wõttis wälja. Aga samal hetkel karjatas ja kahwatas ta. Ta oli ühest selle juures seisuwast mustast rätikust kinni wõtnud ja hoidis seda ühes wiltkübaraga käes. See oli mingisugune loor, mida mägestiku naised oma mehe või täisealiste poegade surma puhul armastasiid kanda. See loor oli ta ämma oma, kes seda oma mehe surma puhul oli kannud. Marku hoidis selle kui ema mälestuse alles, kelle oma ta ainus puhas armastus oli olnud. Ebauklitud, nagu kõik skipetaarlast, tähendas selle leinamärgi ootamine Dranole suurt õnnetust.

Sellest ta ehmatas.

"Jeesus, Maria, aita mind!" kostitas ta.

Wälja tõmmatud rätiku üle ehmatades tuletas see talle jälle meele mööbunud õil nähtud unenäo, mis tal juba peaaegu oli meelest

läinud. Ta oli näinud, kuidas Dominika, Goor Niki naine, tema tallu tuli ja talle käe andis. See oli suguwõsa waitoiza — leinanaine. Aga waitoiza ei kutsunud teda leinarieetest hoolimata surnut maima, nagu ta oodanud, waid ta kutsus teda pulma. Drano tahtis temalt ärewalt küsida, mis ta siis niisuguses riituses tuleb, kui naine läbipaistwaks wiirastuseks muutus ja tagedalt naeratades märku andis, et Drano temale jõe äärt mööda alla poole tühjale Tuzi legendikule järgneks. Siis tundis Dranogi, et ta keha nagu lind läbi õhu lendas. Aga waitoizele juba peaaegu järele jõudes, muutus see mustaks hiiglapilweks, mis Podgoritja legendikule üffi kingu peale maha langes ja kust talle äkki selle kummalise naise walge nägu lahjurõõmsalt wastu hiritas.

Siis ärkas ta.

Kui Drano nüüd selle üle järele mõtles, kaswas tema rahutus ja õud õnnetuse eest. Nagu kõik selle mägestiku naised katsus ta unenägu seletada. Aga ei saanud sellega hakama. Leinanaise imumine tähendas õnne, aga pulmarutse teistpidi leina, sest sealse armamise järele toowad unenäod ikka wastupidise sellest, mis nähtakse.

Noh, tänasele peole tuli ju nagu iga aasta ka salk mustlasi. Kõige parem oli siis mõne selle wäga põlatud sugukonna naise käest nõu küsida ja unenäo seletust nõuda, wõi temal enesele lasta tulewikku ennustada. Tuli neid sallida, sest et nad kui sepad ja lufusepad tarwiitid olid, kes teine wõis weel seda lõõb teha, mis mustlased tegid? Nende naised tundsid jaladusliki nõidkunkte, kuulutasid kätma peal olewatele naistele, kas laps tüdruk wõi poiss saab, aitasid lapseta oleku wastu ja hoitqasid õnnetuse eest. Ja naised uskusid kõik seda loba kui püha sõna.

Kuna kaitshapäewal preestrile kümnest wiidi ja püha auks paks wahaküünal ohwerdati, siis otustas Drano täna eriti suure ande anda ja temalt ta eestpalwet paluda Jumalajuures. Ta wõttis ühe palju küünla asemel neid kolm sidus openfad ühes paljude willaste sulkadega jalgade ümber kõwemini ja lahkus kulaft, et samati kui teised jumalateenistujale minna.

Meheid olid juba teel. Mees pidi kätma mehe kannul, sest teerada oli kitsas ja käis kõrgelt Semi kallast mööda, nii et kõrwuti kätma ei saanud. Marku e Zij oli rongi eesotsas ja Njiin, kurt hani kaenla all, kõige taga.

Drano pidi umbes 600 sammu jõe äärt mööda ülespoole sammuma, kuni ta jõudis kaelamurdwale teerajale, mis wiltu alt üles

wiis, waewalt jalg lai, peaaegu püstloodis seisew kalju kõrwal, kuni ta kõrgustiku äärelle jõudis, kus suurem ol: suguwõsast kiriku ümber elas. Ta tõmbas sügawasti hinge ja pühkis willase põllega higi otsestelt, enne kui kiriku juure sammus, mis oma helemalgete müüribega teda mitte kauget rahulikult teretas.

Breester Paskale, umbes 30-aastane fraanziskaanlane-paater, elas oma peaargu läbisti wäga waeste koguduse liigetega sellest, mis need temale wabatahtlikult künnest tõid. Mõnisada krooni maksis temale Nustria walitjus kut Mibaanta-Türgi kristlaste protektor.

Peale jumalateenistust läksid mehed õpetajamaia oma kümnest wiima kanade, lamaste, willa, maisi ja healõhnaga mägestikumees näol.

Nad juudlesid maija astudes paatri kätt. See teretas neid kõiki südamlikult ja laskis oma wanal majapidajannal kõik anded aita wiia. Oli imestada, et laudpõrand, mil sõrme laiused praod sees, kisse ei murdunud, nii wilets oli paatri elukorter, kus ta kehmyes elas ja oma meeskuid tallest hoidis. Naised tõid pikad, paksud küünlad, kollasest wahast, altari walgustusteks. Ainult Marku wõttis taskust kuus Türgi kuldraha ja ulatas need pühalikult paater Paskalele.

See täna ja palus musta Marku täna tema walitud külaline olla, ei lastnud ka midagi wanast wastolulikuft wahekorrast märgata. Täna oli ju kogu suguwõsa usuwahpe peale waatamata ilmunud, sest ka Gruda muhameedlased tulid oma annetega. Nii kummaliselt kui see kõlab: Skutari järwe ääres mägestikus pühitsewad kristlased ja muhameedlased tihti oma kirikulaitsja pidusid üheskoos. On, nagu elaks kõigis tume mälestus, et nad sel päewal kõik peawad olema ühe rahwa lapsed ja endid sellena ka tundma.

Lõuna eel laskis paater Paskale kõik oma mõõblid — wiis tooli ja pingi lauaga, maja ette suure bukipuu alla wiia ja wõttis seal oma wõdraste kessel istet, et rahwa lõhustusi waadata ning oma koguduse liigetega kui ka muhameedlastega juttu wasta.

Marku istus Gruda üllamate, suguwõsa seitseme woiwoodi perekonna peade ja waneimate kessel, kuigi tal mingisugusi auametit ei olnud. Ilmus ja rahulolemine ilmusid ta näole, nii tihti kui woiwoodid ja paater tema poole klaasid tõstsid. Ja see mees, jõu, mehifuse ja uhkuse sümbool, paistis ometi olewat nagu juur, edew laps, kui ta tihti, silmanähtawalt juhuslikult, oma kella wälja wõttis, mis tal pakku hõbeketi otsas kaela rippus, ja aega waatas. Kellegil suguwõsa liikmel nimelt ei olnud

nii kirju numbrilauaga kella, mida wõidi wäljeseft läepidemest üles keerata. Mõnel woiwoodil ja ifegi paatril oli ainult wana tsilinderuur, mida wõtme waral wõidi üles keerata.

Mõõdetud ja tagasihoidlik nagu ta wäljenuks oli ta kõnegi; kõige rikkama ja mõjuwõtjama mehe uhkus ja iseteadmus paistis igast ta liigutusest ja näojoontest. Wähemjõud Gruda mehed seltsid ringis woiwoodide ja paatri ümber; nad segasid endid teiste jutu seffa ja ilmutasid toda wabadust ja kaswatust ilma häbematuseta ja pealetungimuseteta läbi-käimises kõrgemal seisjatega, nagu seda igauks tõsiselt waba rahwa kessel teeb, kel kindel nõu on oma eluga oma heffa ja au eest ifegi kõige kõrgema ja kõige wõgewama wastu wälja astuda.

Muidugi tiirles jutt kuulsa Noz-Coli ilmumise ümber ja selle ümb.r, kas Türgi ametikohad teda kätte saawad wõi ei, teda, kes shandarmide ülema ja tagaajamisel weel mitu teistki maha lastnud ja ifka jälle eluga pääsnud. Mitmed tõendasid teda näinud ja selgesti ära tunnud olewat. Marku ago, kes poja kaudu kumlasti teadis, et Noz-Col mägedes elab, wakis meelega. Keegi ei wõinud ju kindel olla, kas juuresolijate kessel wahest ei wiibinud mõni Türgi nuuskur, keda ju igas suguwõsas leitud.

Naised jäid meestest eemale oma kessele. Ainult mõned mustlase-naised hulkusid meesteh wabel bukipuu all kerjates ringi. Nad kandsid lühifest jaffe ja pükse tšendawalt-kirjust tattunist ja paksusid oma kammimata juustega otse eemalelõlkanawat mustuse ja närufuse pilti. Mis ime, et mägestiku rahwas neid wargatid karnasteks koerteks pidasid ja oma elumajade ligidal ei sallinud.

Nagu rändajad rahwad tsiwiliseeritud Euroopas, tundsid mustlased kõik mitmesuguste suguwõsade kiriku-pühad, kuigi nad ise muhameedlaste poole kaldusid. Nad rändasid ühest kohast teise ja löid küladest eemal kastaaniate alla roostepruunid telgid üles, mis nagu juured turbanid wastu heledat kriidikaljut filma paistsid. Ainult koerad ja poolpaksud lapsed elustasid telgilaagrit. Üks wana naine oli walwur Tema telgi juure nähti aeg ajalt wargi ja aralt ringi waadates minemat Gruda naist, noori ja wanu, et enestele lasta ennustada tulewikku, osta nõibjoole wõi ka amulette Snyi — y — Keki — kurja filma — wastu.

Ra Drano, kes oma unenäo ja teiste märkide asjus rahu ei leidnud, puges wargi teiste naiste hulgast wälja, kes kirikuplatstil juttu westsid, ja läks wana mustlanna juure.

Ta kohlas Zorkat tatelegi taga, kus ta parajasti lühikest piipu poppis ja keedunud segas, milles keefid kana ja juurevint.

Zorka ei pannud Dranot tähelegi, et wastanud ka ta teretusele. Oma wõimu tundes, mis tal ebausklikkude perenaiste peale oli, käis ta isegi ülla Marku naisega järjult ja põlglikult ümber.

„Mul ei ole täna aega,“ algas ta wiimaks. „Tule mõni teine ford.“

Ta nägi oma kullisilmadega kobe, et naise nägu rõhutatud ja murelik oli. Siin oli waja palju raha wälja pressida, sest rikka Marku naist tundis ta ju Podgoritskist saadit. Seal asub suur mustlasteasundus, wanalinna türlastest wälja juutatud ja tagasi lüfatud uutest kriislastest-herrastest, kes aastal 1879 selle maatu türlastelt said. Must Marku müüs iga aasta suure osa oma karjast Podgoritska lihunikule ja Drano käis seal katkorda nädalalas turul, kust ta alati suure loorma jahu, sukru, kohwi ja riisi koju tõi.

„Kasun sulle palju raha, kui mu soowi täidad,“ ütles Drano peaaegu palwelikult.

„Ei, täna mitte. Olen wäsinud, tule homme. Meie jääme siia kolmeks päevaks.“

„Kui ma sulle annan krooni — ka siis mitte?“

„Näita!“ nõudis wanaeit umbusklikult.

„Näed siin — eht kroon!“

Drano wiskas krooni kõlisedes maha.

Terwe krooni! Kõik naised kofku ei anna talle nii palju. Maha on mögestikus wähe. Waiisurika, tui kõige enam wähest mõne lahja kana wõi mõne para sai ta neilt.

„Anna siia, siis waatame,“ ütles Zorka.

Drano wiskas mustlannale raha kätte. See ahimas selle himulikult ja peitise oma wõõrse Siis läks ta telti ja tõi wäikse kitsenahast koti, mille ta nõõriga oli kinni tõmmanud.

Kui Zorka pörandale maha istus, tahetse ta juba oma lähematut lubamist, sest ta märkas Drano näost selgesti, kui ärew ja piinatud ta süda on.

„Ei, mul on wähe ütelda; annan sulle ju krooni tagasi,“ ütles ta.

„Sa lubasid seda. Müüd pea sõna nagu mina pidasin.“

„Lisa weel kaks piastrit juure!“

„Hea küll — siin! Müüd aga ruttu!“

Drano wiskas talle weel kaks piastrit kätte, mis wanaeit himulikult wastu wõttis ja esiti weel läbi waatas, kas nad ka õiged on, enne kui nad samuti ta wõõ wähele kadusid.

Wiimaks lömbas ta kotinõõri lahti ja ulatas koti Dranole.

„Kasuta fondid hästi segamini!“ käskis ta.

Drano pistis käe kotti ja segas selle risu, nii et see tasakesti lõõbises.

Müüd tõstis Zorka koti oma hammasteta suule ja sofstas sellesse wõlufõnu. Siis wõttis ta kottist suure peotäie luid ja wiskas õhku. Kirjus segus kuffusid nad ta ette maha.

See oli kirju jegu õõkulli ja kullivaid; nende wahel pikad ja walged luuladid, kaetud saladuslikkude märkidega; ka tükkide looma lõuast, millest weel mõned terawad hambad wälja wahtisid, seisid maas.

Wanaeit pödras fondiladid hooliga ümber. Need aga, mil kirjad peal, jättis ta paigale.

Mõnel wõibi selgesti ära tunda püssikuuli, risti wõi puud. Teised kandsid mehepead wõi mitmeluguseid loomi. Mõteldes ja pead raputades pomises ennuštaja nagu unenäos oma ette ja asetab mõned fondid üksteise kõrwale, nagu oleks ta tahtnud mingisugust korda luua. Ta näis Drano täielikult olemat unustanud — nii sügawasti oli ta mõtteisse wajunud.

Drano põsed põlesid; pool uudishimulikult, pool karlikult filmi:tes ta ford märke, ford mustlannat. Ja wabises ärewuses. Tahes rääkida, kui meeletindlus temast juba lahkuda tahtis, tõstis wanaeit parema käe waikimise märgiks ja pomises edasi, ilma et oma tarretanud filmi märkidest oleks tõstnud.

Siis waitis ta filmapilgu ja kõhatas. Kõwasti sülitades, andis ta, filmad ikka weel torraldatud kontidel, oma õhuse:

„Kui üks wõdras palub sulle õõmaja ja kui emis närib moorusmarja — hoidke püssirohu, püssi, tina alt, surm siis wõõda lähed lähedalt!“

„Sa teed mulle hirmu. Mis tähendab see salm?“ küsis Drano.

„Kust mina seda tean? Seleta seda ise!“

„Andsin sulle enam tui tahtsid, ja müüd ennuštad mulle nii paha.“

„Kas segasin mina konte wõi fina? Kas panin mina nad maha? Nii langesid nad enesest. Nägid ise oma filmadega, kutas kuul, rist ja seapea kofku kuffusid. — Wõi waletan ma?“

„Tõesti — mina segasin nad,“ ohlas Drano ja tõusis.

„Kas annasid mulle weel ühe piastri lisaks,“ karjus Zorka.

„Ei,“ ütles Drano järsku, „mitte perati!“

Ta pödras wanale selja ja lahkus.

„Südamekene, tasa, tasa! Küll sa mulle selle piari juba tood!“ hüüdis mustlanna temale ahwardades järele.

Drano ei waadanud taha, waid läks ruttu edasi — kiriku poole, piduplatši poole. Aga mida laugemale ta Zorka telgisti jõudis, seda

aeglasemaks muutusid ta sammud. Jõudes juba kiriku ligidale, jäi ta äkki seisma. Kartus, et ta paha naise omale maenofeks teinud, oli iga sammuga kasvunud. Silmas pidades äldist ebausku nõidumise ja võlumuse suhtes, võitis hirm ta meelepaha wanaeide warahimu wastu. Ja weel enne kui ta seda ise teadis, pööras Drano ümber ja sammus tuldud teed tagasi.

Zorka võttis teda pilkawalt naeratades wastu.

„Teadsin, et tagasi tuled,“ ütles ta pool tigevalt, pool mõimsalt musta Marku naisele.

Drano wiskas muflannale waltides weel faks piastrit ja pööras siis enam joostes kui täies kiriku juure tagasi.

Zorka waatas eemaleruttajale wähesse kahju-rõõmuga järele.

„Estit tulewad meie juure küsima, ja siis käiwad meiega ümber nagu kärnas koertega!“ pomises ta. „Aga wiimaks on mul mu kätte-maks nendes purustatud kontide eest, mis must Marku mu lapselapselale wiletsa kätte eest tegi. Nende rikkusest ei tohi ainult ükikestki wõtta. Kannata nüüd hirmu ja muret, fina ja kogu sinu kõwa südamega perekond!“

Mägestiku mehedki pole wähem ebauskiitud kui naised, ja eit lootis, et Drano oma lojumiihub salmiga kõik perekonnaliikmed rahutuks teeb.

Kirikusse jõudes heitis Drano Jumala ema kaju ette, mis kiriku nurgas seisis, põlwili ja palus temalt eestpalwet Jumala trooni ees.

Ta kahetses südamest, et oli pattu teinud ja jälle ennustaja muflanna juures käinud. Silma et oleks leidnud lohutust ja rahu, astus ta aaitsest jumalakojast wälja rahwa kerkete, kes seal juures, laudes ja tantfides pidupäewa mööda saatis.

Buskpuu all tekkis nüüd liikum ine. Breez-ter oli älestõusnud ja kuulutas, et nüüd algab pibu hiilgepunkt — wõidulaskmine.

Saadetud ülimatest, läks ta umbes 50 sammu kirikust kaugel seiswale mäeweerule, kus madalad pöösad kasvawid ja nägi pikkamisi kõrgeks paisus, kust Türgi telliskiwimajad oma sõduritega flmipimestam-walgetena alla waatafid. Sabawitskümmend sammu kaugel tõusis maast lubjatud kiwi üles waewalt meeter kõrge ja pool lai. Sellele oli maalitud must rõngas. Seda tabada oli iga kätti siht ja auahnus.

Bairaktar ulatas paater Bastalele püssi. Paater võttis selle, et mõisflust esimesena awada. Aga tema oli wilets kütt, wastanõina mõnele teisele ametiwennale, kes püssiga oma kogubufeltigetega hiilgawalt wõistlefid. Paater Bastale lastis sihiist mööda ja andis püssi heatahtlikult naeratades tagasi.

Siis lastis bairaktar. Seisuse järele pidid nüüd järgnema põlise aadeli ko'm woimwoodi ja siis neliteist, kes alles sajawitekümnne aasta eest türlastlt oma aadelitiili saanud. Nagu teatud kolkuleppe järele astusid kõik tagasi ja jäisid Markul e Zjile eesõiguse.

Must Marku tõrjus selle austuse alandlikult tagasi, ja wana mäng algas, mida osawõtjad iga aasta itka jälle uuesti nägid. Igast ta näojoonest hiilgas uhkus ja seda tõrjumist tunti, kuni ta wiimaks palwete peale ometi eistimesena platsi astus.

Marku pani nüüd aegamööda särawa püssi palgesse ja sihtis.

Walguis pimestas flmi.

Ta võttis püssi jälle kätte. Ta teadis, et kõigi flmad tema peal wiibfid ja kartis kõrwale lasta.

Siis pani ta püssi jälle palgesse ja lastis.

Grudalafed, kes seda armsamat tegewust kõige suurema agarusega wahtifid, ootasid põnewalt kuuli sihile saabumist. Mõned poisikesed jookfid mõistu kiwi juure ja esimene neist hüüdis wõiduroõmsalt, et kuul märg: südamesse oli läinud.

Marku noogutas rahulolles pead, sest tema kuulsus kui kõige paremal küttil, oli ka sel aastal püssima jäänud. Ta andis kiirele poisile, kes head sihti saabumist teatas, terve krooni, nagu alati, kui ta kütina wõitis.

Niipea kui ka woimwoodid lastnud, tungisid kõik teised mehed platsi. Marku jäi aadelipeadega weel seisma, et oma poegi tähele panna. Ta ei hoolinud rahast, et aga poisid headeks kütteks kasvawid, ja ostis neile kallist hinnaft hoolimata padrunid, niipalju kui nad tahtfid. Neli poega tabasid märki.

Wiimsena astus Prent ette, lastis ja lastis mööda. Peaaegu meetri kauguselt sihi kõrwalt tõusis wäike tolmupilw.

Marku heitis temale wihase pilgu, et ütelnud ainufltk paha sõna, kuna ümberringi mehed ja ka mõned eemalseiswad naised waljusti naerma hakkasid.

See lõikas Prengil südamesse.

Rogu suguwõja ees oli tema kõige wiletsama pangu lastnud.

„Püss on wana ja lased halwasti,“ ütles ta ifale kohmetult. „Olen sulle alati rääkinud, et mulle paremat waja on.“

„Aga miks tabawad sinu neli wenda ja mina paremini? Meil on ju samad püssid. Sinu jüü on see, mitte püssi jüü. Kas ei kiru ka osawuseta ratsamees, kes eesli seljast maža kukub, alati looma?“ wastas Marku lühidalt, jüda täis.

(Järgneb).

Graziella wôti.

Itaalia kirjanik F. de Renzis.

1

— — Asi oli järgmiselt arenenud. Marchese seisis via Toledo kohwiku läwel, kui neiu sealt juhuslikult möödus. Neiu nähes oli marchese sügawasti tabatud. Neiu läks rahulikult ja rõõmsasti oma teed, ilma et oleks tähele pannud laisklejaid, kes teda kahel pool teed silmitsesid. Marchese ei kuulnud teiste tähendusi, kõik ta hing seisis ta pilgus, millega ta neiule järele waatas.

Marchese (markii) Valaperti oli tookord ilus kahekümnewiie aastane noor mees, sale, tore ja waimukas, aga sel hetkel näis ta olewat suuril silmil wahiwaamees, kes ilutulestikku waatleb. Ta oli uimane, mõtted segunesid ta peas, ja neiu oli rahwamurdu kadunud, enne kui talle meelega tuli temale järele rutata. Kui ta wiimaks toibus, jooksis ta hea õnne peale nagu narr tänawat mööda alla ja jagas küünarnukimükse rahulikkudele kodanikkudele, kes, ilma et ise seda oleksid tahtnud, tema teele ette juhtusid.

Rahwahulk, mis esiti kitsal tänawanurgal seisnud, hargnes wiimaks ja wajus mitmes suunas laiali. Risttee tegi marchese weel kohmetumaks, mis ju loomulik on, kuna ju isegi Herkules, kes ometi pooljumal oli, selle ees kohmetas.

Nii seisis ta siis jälle, nina õhus, nagu koer, kes kedagi jälgib, aga kas ta haistmine wilets oli wõi tagaetau paku pääsnud, kindel oli, et ta teed ei leidnud. Sellepärast tegi ta südames otsuse ja ütles sellele:

Näita mulle teed!"

Kinnisilmil jooksis ta edasi ja jõudis sedawiisi ühe kiriku ukse ette.

Siin wõib tähendada, et ta iialgi ei olnud tõsiselt usklik; raamatud ja pahad eeskujud olid häwitanud temas isegi selle wäikese osa religioonist, mis ta omale pahade päewade tarwis alles hoidnud. Nii siis oli tema usuga asi paha, kuid see oli tal niisama kui liblikatel, et põlew tuli teda külge tõmbas. Kiriku-uksed seisis laiali lahti ja nagu jõgi woolas rahwahulk kirikusse. Tu-

medal tagaseinal seisis kõrgem altar lugemata küünaldega; majesteetlik orel walas oma sügawaid, wärisewaid toone ja lapselikud hõbehääled laulsid koraali, mis südamesse tungis. Ta astus sisse ja tungis teiste seltsis edasi. Tema kõrwal laskusid mõned noored naised põlwili ja tema tegi, nagu ekstaasis, sedasama.

Meie ei tea, mis armas Jumal, kes südamed ja neerud läbi katsub, tema külaskäigust arwas, aga peainglid uskusid ta patukahetsust. Ja kohe sai ta oma wooruse eest tasu, sest ümber waadates nägi ta neiu, kes ta südame wangistanud, oma kõrwal.

Neiu põlwitas liikumatuna ja palwesse süwenenuna, nagu kätes. Sellepärast nägi marchese ainult ta walgeid, ümmargusi sõrmi peente lohukestega ja roosiliste, ilusakujuliste küüntega, millele langesid üksikud mustad juuksesalgad, millele altariküünlad andsid tumesinise läike. Anna talle andeks, Issand, kui ta sinu pühitsetud templit tol tunnil madalate mõtetega rüwetas. Wiiruk, mis kirikust walgetena pilwedena läbi lehwis, kõditas ta nina; orelihääled tõid ta nooresse hingesse tundmatud õrnad tunded, ja neiu õrn, walge kael ärritas teda wastupanematul jõul. Ta patustas mõtetes. Selle asemel, et püüda tõusta usu kõrgetesse, puhastesse regioonidesse, soistas ta ülemlaulu müstilisi wiise oma ette.

Kui ilus neiu tõusis, tõusis temagi. Neiu sammus ukse poole, tema järele. Pühitsetud wee katla juure jõudes, pistis ta sõrme sinna sisse ja pakkus neiule tilka. Ta meel näis olewat liigutatud ja käsi wärises.

Alles nüüd waatas neiu temale oma suurte, kurbade silmadega, mis ta kahwatust madonnanäost wälja wahtisid. Ta löi pikkamisi risti ette, tänas pead noogutades, ruttas trepist alla ja oli kadunud!

Äga ta wõis joosta: marchese oli hea kütt ja ei kaotanud tagaetau enam silmast, kuni ta temale ta maja-

ukse juures järele jõudis. Kuid neiu keeldus teda edasi tungimast pilguga, mis vähematki kahtlust ei lasknud tõusta, ja noogutas kergesti ja pilkawalt naeratades pead. Tahes wõi tahtmata pidi mees lahkuma.

Ta läks tagasi kohwikusse, kus teda sõbrad ootasid. Nad olid näinud teda eemale jookswat, nagu oleks ta jänest taga ajanud, ja nägid teda higisena tagasi tulewat, mille peale nad naerma hakkasid.

„Kas nägid teda? Said temaga tutawaks?“ küsis üks neist.

Ja teine ütles:

„Veni, vidi, vicil!“ (Tuli, nägi, wõitis).

„Oh sa suur Nimrod, kes oled!“

Marchese ei wastanud.

Aga kui pilked ikka hammustawamateks läksid, sosistas talle ta demon paha nõu kõrwu, nõu, mida ta enese-armastus, edewus ja noorus himukalt wastu wõtsid.

„Ei, ei, tuttawaks ma ei saanud, ei ole temaga rääkinudki,“ ütles ta pahaselt.

„No kui sa temaga oleksidki rääkinud, tagajärge sellel ei oleks olnud. Tunnen teda. On tubli tüdruk,“ ütles keegi seltskonnast. „Kui sa temale oleksid lähenenud, oleks su käsi halwasti käinud.“

Neid sõnu ei suutnud Valaperti kannatada. Don-Juani näoilmega wastas ta:

„Ja kui ka!“

„Mis peab see tähendama? Ja kui ka?“

„See peab tähendama, et ainult tarwitseksin tahta —“

„Ja milles seisab asi, et sa ei taha?“

„Ainult selles, et wäike kübarategijanna ei taha,“ ütles krahw Cipriani seltskonna naeru saatel.

„Noh, weame kihla!“ hüüdis marchese punetawal näol ja wärises pine-wuses.

„Hea küll, weame!“

„Kui palju aega annate mulle kinduse ärawõtmiseks?“

„Kogu kahekümnenda aastasaja!“

„Nali kõrwale, ma räägin tõsiselt. Kolmest kuust aitab.“

„Anname sulle kuus!“

„Ja summa?“

„Wiistuhat liiri.“

„Hüwa,“ wastas marchese ja andis sõpradele julgel ilmel kätt.

„Kuue kuu jooksul ilusa kübarategijanna wõti kõliseswa raha wastu!“

„Tehtud!“

Kahtlemata oli see walestimõistetud enese-armastus ja nooruslik edewus, aga sel silmapilgul uskus Valaperti enda kõige jaoks wõimsa olewat. Sellegipärast liikus ta südames kerge kahtlus ja sisemine hääl ütles temale, et kihlwedu kergemeelne wõi koguni nurjatus oli ja asi kas häbitawa allaandmisega wõi nurjatu tragöödiaga wõib lõppeda. Aga sõna oli ta suust lipsanud ja seda oli wõimatu tagasi wõtta. Kinnas oli kord üles wõetud ja nüüd oli waja wõitlust lõpetada.

„Süda rindu!“ ütles ta enesele, sest korraga tundis ta oma julgust wankuwat.

Ei olnud aega kaotada ja sellepärast läks ta tagasi sinna, kust parajasti oli tulnud.

Tunni aja pärast teadis ta, et ilus tundmatu oli wäenelaps waesest perekonnast ja elas oma pimedas lese tädi juures. Ta teadis, et neiu nimi oli Graziella, et ta ei olnud kübarategijanna, waid oli lauluõpilane, kes ennast teatrikooli wastu walmistas. Ta elas mäekingul wiletsas majas, ja et oma wäikesse korterisse jõuda, pidi ta kuuest trepist üles minema, trepist, mis olid weel kõrgemad ja järsumad kui redel, mida Jakob kord unes näinud.

Ta pidas enesega aru ja jõudis järgmisele otsusele: On neiu edew, siis ei suuda ta waesus kullawihmale wastu panna; on ta aga lapselik ja süütu, siis ei jaksa ta minu kunstidele wastu seista. Kui ta ise oma woorust ei suuda kaitsta, siis ei kaitse teised teda ka. Tädi on pime ja ei wõi minu õrne pilke näha; isa on surnud ja ei eksita minu armastusawaldusi; õnneks pole seal ka palju majaanikke. Naabrid ma ei näe, neid asjaarmastajaid naistekaitsjaid, kes seda ainult ajawiiteks teewad.

On waba üks tuba, mis terrassile wiib, kuhu poole ka neiu aknad käiwad. Mõne liiriga on uksehoidja wõidetud. Kõikräägib minu poolt ja kuus kuud wõin ma nelja nädala peale lühendada.

Algus piiramine. Ei olnud weel kahtkümmendnelja tundigi möödunud, kui tal juba terrassi ääres seisew tuba käes oli. Enesega kaasa toonud oli ta üksindusse oma raamatud, sigarid ja gitarrid. Nende wahenditega wõis ta wiimse päewa ilma iseäralise igawuseta ära oodata.

Ilus naabrina märkas kohe, et senine tühi tuba oli elawaks saanud, ja uudishimu ei annud talle rahu. Ta sirutas pea aknast välja ja kummardus kaugele, kuni ta noore mehe ära nägi. Ta tundis ta ära ja tegi liigutuse, mis sama palju pidi tähendama, kui: „seda ma arwasin!“

Valaperti kasutas kohe head juhust.

„Lubage, preili, et Teid naabrina teretan,“ ütles ta ja kummardas sügawasti.

„Ka pühikuid teretatakse, ilma et neid tuntaks,“ wastas Graziella kelmikalt naeratades.

„Teil on õigus ennast pühikutega wõrrelda,“ wastas marchese. „Meie elame siin nii kõrgel, et paradiisi weel ainult wähe maad on, ja kui ma Teid niiwiisi silmitsen, pean tunnistama, et mul on, nagu wiibiksin juba taewas.“

„Eksite, sinna on meil weel hulk maad, kardan, et Teie oma waledega taewariiki ei saagi.“

Jää oli murdunud ja wäike nokkimiste-sõda algas.

Kui marchese juba küllalt oli maad kuulanud, jäi ta kõigega rahule. Preili polnud tõrjuw, waid naljatas heameelega: tal oli hele, wõluw naer ja kui meelitusõnad üle piiri läksid, siis oskas ta teda järeloomamata graatsiaga koju saata.

Ka tema nime tahtis Graziella teada.

„Valaperti,“ wastas noor mees ja salgas oma markiititi teadwalt maha.

„Valaperti, ja edasi? Selle juure kuulub ju ka weel ristinimi,“ wastas Graziella.

„Minu nimi on Gustavo.“

See oli teine wale, sest ta nimi oli Enrico.

„Ilus nimi, ja amet?“

„Amet? Kuidas nii?“ küsis kiusaja imestades.

„Amet, elukutse, igapäine teenistus?“

„Ah nii! Laiskleja.“

Ilus neiu tõmbas suu kõweraks, siis ütles ta:

„See on wilets amet. Teil on wististi küll warandust?“

Valaperti ei wõinud lasta kahtlust tõusta ja wastas:

„Ei, olen päewawaras ja waene!“

„No nüüd on walge väljas,“ hüüdis Graziella ja tõstis käed taewa poole. Siis aga jatkas ta: „Aga Teie ei tarwitse

häbeneneda, sest ka mina olen weriwaene. Ses suhtes oleme seltsilised.“

Marchese hea tuju, ta awalik nägu ja kõik ta olek ning wiis meeldisid neiule. Kaheksa päewa hiljem olid nad sõbrad. Graziella oli Valaperti oma wanaale pimedale tädile tutwustanud ja nii oli hunt kergesti lambalauta pääsnud. Valaperti käis õhtuti neid vaatamas, aga pime tädi ei liikunud sammugi toolilt, kuhu ta nagu naelutatud, ja kodus. See oli marchesele paha.

Sellegipärast jatkus jutt. Wana eit tundis noorte katkelistest juttudest lõbu ja heitis wahel ka omalt poolt mõnelõbusa nalja hulka. Nad rääkisid muusikast, luulest, tulewiku rikkustest, loodetud tagajärgedest teatris, Valaperti gitarrest. Graziellal oli tore althäääl sügawate modulatsioonidega. Aga ta ei laulnud Valaperti juuresolekul, üteldes, laul tegewat ta kurwaks ja ta ei tahtwat heameelega oma iseloomu wähem päiksepaistelisel külge näidata.

Valaperti kuulas teda terrassilt, mis neiu akna all oli. Noil suweõhtuil, mil taewas rikkalikult täis tähti, mil shasmiini ja oleandri lõhn mereõhuga ühines ja palawale päewale järgnes kosutaw öötuul, puges neiu laulu ikka enam, enam sulataw toon ja noormees istus tundide kaupa müüriil, wõimetuna wõluwust murda, mis teda ümbritses. Ta istus weel seal, kui tuli Graziella akna taga juba oli kustunud ja neiu temale lapseliklahkel toonil „head ööd“ alla hüüdnud. Ta jäi sinna jalgu kõlgutades istuma, kustunud sigar suus, süda täis wõluwust ja igatsust, kuna ta kõrwus ikka weel neiu lauluwiisid edasi kumisesid.

Aeg möödus kiiresti.

Marchese oli oma hiilgawa seltskondlise elu lõpetanud ja sõbrad ei näinud teda ei teatris, ei promenaadil ega kohwikus. Ta käis lõunal, jalutas mõne tiiru „riwieeral“ ja ruttas oma uude korterisse tagasi. Päew otsa ei näinud ta oma naabrinnat, aga õhtul ootas neiu teda harilikult, ja kui nad üksteist tädi juures ei näinud, siis wõisid nad terrassipoolselt aknalt üksteisega wabalt rääkida, ilma et neid keegi oleks kuulanud, aga lähenemine oli siis wõimatu, sest wäike õu lahutas neid kui ülesaamatu kuristik.

(Järgneb).

Jumalarahu.

Rootsi kirjaniku Selma Lagerlöf'i jutustus.

Kord oli olemas wana talu ja oli parajasti jõuluõhtu halli taewaga, nagu enne suurt lumesadu, ja winge tuulega. Oli parajasti õhtupoolik, aeg, mil kõik inimesed oma tööga ruttu lõpule tahtsid jõuda, et pärast saaks sauna minna. Sauna köeti nii kangesti, et tuleleegid korstnast wälja lendasid ja hulk säde-meid ning tahmalibleid tuulega lumis-tunud sindlikatusele langesid.

Kuna leek saunaüti korstnast üles tõusis ja nagu tulesammas talu kohal seisis, hakkasid kõik tundma, et jõulud ukse ees seisis. Tüdruk, kes maja eeskojas põlwili oli ja küüris, hakkas ta-sakesi laulma, kuigi tal wesi ämbris külmetas; sulased, kes kuuris puid lõhkusid, lõhkusid kaks halgu korraga ja keerutasid kirwest nii lustilikult, nagu oleks töötegemine mänguasi.

Aidast tuli wana eit sületäie ümmar-guste leiwadega. Ta sammus pikkamisi üle õue suure punasesse elumaija ja astus ettewaatlikult tuppa, kus ta leiwad pikale pingile asetab. Siis laotas ta rätiku lauale ja asetab leiwad hunikuteks, igasse hunikusse ühe suure ja wäikse leiwa. Eit oli eriskummaliselt inetu wana naine, punaste juustega, raskete, laiade silmalaugudega ja korrapärase wintske joonega suu ja lõua ümber, nagu oleksid ta kaelasooned olnud liig lühikesed. Aga nüüd jõuluõhtul oli temas niisugune rõõm ja rahu, et nähagi ei olnud, kui inetu ta oli.

Aga majas oli üks inimene, kes rõõmus ei olnud, ja see oli tüdruk, kes wihtu sidus, mida saunas taheti tarwitada. Ta istus kolde ees, sületäis peeneid kaseoksi põrandal, ja sidus, kuid tal puudus okste kinnisidumiseks kõwa nõör. Elutoal oli lai, madal aken wäikeste ruutudega, ja selle kaudu langes saunaleegi paiste tuppa, mängis põrandal ja kuldas kaseoksi. Aga mida lustilikumalt tuli põles, seda õnnatum oli tüdruk. Ta teadis, et wihad lagunesid, niipea kui neid puudutati, ja et ja selle eest pilgata ja tõreleda saab, vähemalt järgmiseni jõuluni.

Kuna ta niiviisi istus ja õnnetu oli, astus tuppa mees, keda ta kõige enam

kartis. Tulija oli majaisa Ingmar Ingmar-son ise. Kahtlemata oli ta saunas waa-tamas käinud, kes saunaahi ka küllalt kuumaks on köetud, ja nüüd tahtis ta näha, kuidas wihasidumisega lood on. Ingmar Ingmarson oli wana ja pidas siis ka kõigest, mis wana oli, lugu. Ja ei inimesed nüüd sauna enam palju ei tahtnud tarwitada, siis pani ta suurt rõhku sellele, et see tema majas sünniks, ja weel korralikult sünniks.

Ingmar Ingmarson kandis wana lambanahast kasukat jalas olid tal säärttega saapad. Ta oli räpane ja aja-mata habemega ning tuli oma tasasel wiisil nii tasakesi tuppa, nagu oleks olnud ta mõni kerjus. Ta oli umbes sama näoga ja sama inetu kui eit. Nad olid üksteisega sugulased ja ta oli ju wanast ajast saadik õppinud püha aukartust tundma iga inimese ees, kel samasugune wälimus oli. Sest wäga tähtjas oli olla wanade Ingmaripoe-gade soost, kes igal ajal olid olnud ülemaks perekonnaks siin ümbruses; aga kõige kõrgem, mis inimene wõis olla, oli Ingmar Ingmarson ise, kõige rikkam, kõige targem ja kõige wägewam kogu kihelkonnas.

Ingmar Ingmarson astus tüdruku juure, kummardas, wõttis ühe seotud wiha ja äigas sellega läbi õhu. Wiht lagunes kohe; mõni osa lendas jõulu-lauale, mõni woodisse.

„Oi, tüdruk,“ ütles wana Ingmar ja naeris, „kas usud, et niisuguseid wihtu saab tarwitada, kui Ingmaripoe-gade saunas käiakse? Wõi on sul oma naha ees nii suur hirm?“

Et majaisa nii pahane ei olnudki, siis kogus tüdruk julgust ja ütles, küll ta nad juba kõwasti seoks, kui aga nõõri oleks.

„Siis peab sulle küll niinesid muret-sema, tüdruk,“ ütles wana Ingmar, sest tal oli hea jõulutuju.

Ta läks elutoast wälja, ronis üle tüdruku ja selle ämbri ja jäi läwele seisma ning näis kedagi otsiwat, keda ta wõis kasemetsa saata niinesid tooma. Sulased lõhkusid alles puid, poeg tuli jõuluõlgedega küünist ja mõlemad wäi-

mehed wedasid parajasti töowankrid kuuri, et õu pühapäewase ilme omaks. Kellegil neist polnud aega kodust ära minna.

Ja wanamees otsustas rahulikult ise teele minna. Ta sammus risti üle õue, nagu läheks ta talli, waatas ringi, kas teda wahest keegi tähele ei pane, ja kadus siis talli taha, kust teerada metsa wiis. Wanamees ei arwanud tarwilikuks kellelegi ütelda, kuhu ta läks, sest siis olesse poeg wõi wäimehed teda wõinud tagasi hoida. Ja wanad inimesed tahawad kõige parema meelega oma tahte järele tegutseda.

Ta läks üle põldude ja läbi wäikese kuusiku ning jõudis kaasikusse. Siis astus ta teelt kõrwale ja läks läbi lume edasi wäikesi aastaseid kaski otsima.

Sel ajal jõudis tuul sihile, kuhu ta päew otsa oli püüdnud, ta oli lume pilwedest lahti rebinud ja nüüd jooksis ta metsa, pikk lumehelbete saba taga.

Ingmar Ingmarson kummardas parajasti üht oksa lõikama, kui tuul, lumekoorem seljas, tema juure tuhises. Samal silmapilgul, mil wanamees enda sirgu ajas, paiskas tuul talle lumehelbeid silma. Ta ei näinud enam ja tuul oli nii kange, et ta ennast pidi mitu korda ringi keerama.

Kõik see õnnetus tuli küll sellest, et Ingmar Ingmarson oli wanaks jäänud. Nooreseas ei oleks mingisugune lumetorm ta pead segaseks teinud, nüüd aga keeras kõik ta ümbrus ringi. Ja kui ta koju minna tahtis, läks ta otse wastupidises suunas. Ta läks otseteed kuu-semetsa, mis teisel pool kaasikut algas, selle asemel, et alla põllu poole rutata.

Ilm läks ruttu pimedaks ja metsaääre noorte puude all mängis tuisk edasi. Wanamees nägi küll, et ta kuuskede all käis, aga ei märganud, et ta eksiteel oli; sest ka kodupool kaasikut kaswasid kuused. Aga nüüd sattus ta nii sügawale metsa, et ilm üsna rahulikuks ja waikseks jäi; tormi polnud enam tundagi ja puude tüwed paisusid. Siis nägi ta, et oli eksiteel, ja tahtis tagasi pöördada.

Ta oli, oma eksitust märgates, ärewaks ja segaseks läinud, ja kuna ta nii teeta metsas seisis, ei olnud ta pea küllalt selge arusaamiseks, kuhu minna. Ta wõttis kord ühe, kord teise suuna. Wiimaks tuli talle meele, et waja oma

jälgi mööda tagasi minna, siis aga läks ilm pimedaks ja ta ei leidnud enam oma jälgi. Ja puud läksid tema kohal ikka kõrgemaks. Läks ta, kuhu läks — juha märkas ta jälle, et kodust kaugemale läks.

Asi oli nagu nõiutud: kogu õhtu pidi ta siin metsas ümber rändama ja jäi sauna wististi hiljaks.

Ta keeras mütsi ümber ja sidus sukapaela teisiti, aga ta pea jäi segaseks nagu ennegi. Ilm aga läks täitsa pimedaks ja ta hakkas uskuma, et peab õõseks metsa jääma.

Ta toetas kuuse najale ja seisis waikselt ning kogus mõtteid. Selle metsaga oli ta ju tuttaw. Ta oli siin palju ringi rännanud, nii et peaaegu iga puud tundis. Poisikesena oli ta siin jooksnud ja lambaid hoidnud, oli muidu linde taga ajanud jne. Ja noores eas oli ta siin aidanud ka metsa raiuda, oli näinud seda metsaraiendikuna ja hiljem kaswawa noore metsana.

Wiimaks oli tal, nagu teaks ta jälle kus wiibis, ja arwas, et kui ta nii ja nii läheb, siis õigele teele jõuab. Aga kuidas ta ka läks — ikka sügawamale sattus ta metsatihnikusse.

Kord tundis ta kõwa, siledat pinda jalgade all ja ütles siis enesele, et ta nüüd wististi on õige tee leidnud. Ta katsus seda mööda edasi minna, sest tee pidi ta ju ometi kusagile wälja wiima. Aga nüüd wiis see tee ta wälja metsa wahelisele aasale, kus lumetuul sul waba woli oli, ja seal polnud enam mingisugust teed, ainult lumetuisk ja hanged. Nüüd kaotas wanamees julguse ja tundis enese olewat waese mehe, kes wäljas metsas pidi surema.

Läbi lume käimine tegi ta wäsinuks, ja üks ning teine kord istus ta kiwile puhkama. Aga niipea kui ta istus, jäi ta uniseks ja teadis, et külmab, kui ta istub. Sellepärast katsus ta käia ja käia — see oli ainus abinõu, mis teda wõis päästa

Aga käies ei jaksanud ta wastu panna ihale istet wõtta. Ta mõtles, kui ainult puhata saaks, maksku see kas wõi elu.

Nii hea oli waikselt istuda, et teda isegi surmamõte enam ei heidutanud. Ta tundis mingisugust rõõmugi, mõteldes, et tema kohta pikk kõne peetakse, kui ta surnud on. Talle tuli meele, kui

ilusasti wana praost tema isast oli rääkinud; ja kindlasti räägiti temast ka ilusaid asju. Kahlemata üteldi, et tal orus kõige wanem talu olnud, ja räägiti ka aust, mis selles seisab, et ta wanast soost oli. Samati tuli jutt wististi ka wastutusest.

Ja jah. Wastutust oli siin, seda oli ta alati teadnud. Inimene pidi wiimase ni wälja kannatama, kui ta üks Ingmaripoegadest oli.

Ja äkitselt käis temast läbi nagu wälk teade, et see temale sugugi hea ja ilus ei ole, kui ta metsast külmanult leitakse. Seda ta oma matusekõnesse ei tahtnud. Ja nii tõusis ta ja hakkas uuesti käima. Aga ta oli niikaua istunud, et terwe lumekord ta kasukat kattis, kui ta ennast liigutas. Ja natuke aja pärast istus ta jälle ja unistas.

Nüüd tulid surmamõtted ta juure weel meelitawamalt. Ta mõtles kõik matuse talituse läbi ja kõik au, mis ta surnukeha wastu näidati. Ta nägi suure pidulaua ülemise korra pidusaalis kaetud olewat, nägi praostit ja selle prouat seal aukohal, kohtunikku, majoriprouat jne. Ta nägi kõiki külalistetubasid walgete riietega kaetud, walged eesriided akende ees. Ka kõik mööblid walged. Kuuseoksad ukse eest kirikuni. Ja keetmine, küpsetamine ja loomade weristamine kaks nädalat enne matust. Wiis sülda puid kahe nädalaga ära köetud.

Surnukeha laudsil seesmises toas. Sütelõhn köetud tubades. Laulmine surnukeha juures, kui puusärgikaas kinni kruwitakse, hõbeplaadid puusärgil. Talu täis külalisi. Kogu küla kihamas, kõik kirikukübarad harjatud, kogu sügiswiin ära joodud, kõik teed inimesi täis nagu laadapäewal.

Jälle kähwas wanamees püsti. Ta oli neid matusesöömaajal enesest kuulnud rääkiwat.

„Aga kuidas wõis ta siis niimoodi ära külmada?“ küsis kohtunik. „Mis oli tal üldse metsa asja?“

Ja kapten wastas, seda olla wististi teinud jõuluwiin ja jõuluõlu.

Ja see äratas ta uuesti. Ingmaripojad olid kained mehed. Temast ei tohitud rääkida, nagu ei oleks ta oma wiimsel tunnil enam selge mõistusega olnud. Ta hakkas jälle kõndima ja kõndima. Aga ta oli nii wäsinud, et waewalt jalul seisis. Nüüd oli ta üsna kõr-

gel metsas, seda ta märkas, sest maapind oli täis kiwe ja kaljurahne, nagu neid all kusagil ei leidunud. Ta jäi jalgapidi kiwide wahele kinni, nii et sealt waewalt ennast suutis wabastada; ja nüüd seisis ta seal ja hädaldas waljusti. Nüüd oli ta asi otsas.

Ja äkitselt kukkus ta maha suure haohuniku peale. Ta kukkus üsna pehme si lume ja raagude sisse, nii et wiga ei saanud, aga üles tõusta ta nüüd enam ei jaksanud. Nüüd ta muud enam ei tahtnudki kui magada. Ta lükkas raod pisut kõrwale ja roomas sinna sisse, nagu oleks see olnud pehme nahk. Aga kuna ta oma keha nii okste alla nihutas, tundis ta, et seal hunikus midagi peitus, mis oli pehme ja soe.

„Siin lamab wististi mõni karu,“ mõtles ta.

Ta tundis, kuidas loom liigutas, ja kuulis, kuidas ta ümberringi nuusutas. Tema lamas üsna waikselt ja mõtles, söögu karu peale, kui tahab. Tema ei jaksanud põgenemiseks ennast liigutada.

Aga näis, et karu temale, kes paha ilma eest tema juures warju otsis, midagi paha ei tahtnud teha. Karu nihutas enda pisut sügawamale koopasse, nagu oleks ta tahtnud külalisele ruumi teha, ja kohe selle järele magas ta ühtlaselt ja susistades hingates.

* * *

Waheajal oli wanas Ingmari talus wähe jõulurõõmu tuntud. Kogu püha õhtu oli Ingmar Ingmarsoni otsitud.

Kõige esiti olid kõik majapidamishooned ja elumaja läbi otsitud. Teda oli otsitud põõningult ja keldrist, siis naabritaludest — ei midagi.

Kui teda kusagilt ei leitud, olid pojad ja wäimehed wälja põllule läinud. Tuletunglad, millega kirikusseminejatele teed pidi walgustatama, süüdati põlema ja walgustati nendega kõiki teid ja maid. Aga tuul oli kõik jäljed täis tuisanud ja tema hulgumine kajas üle kõigist häältest, mis otsijad tegid, et otsitawat leida. Kaugele üle kesköö olid nad wäljas, aga nägid wiimaks, et hommikuni pidid ootama, kui kadunud tahtsid leida.

Waewalt hakkas hommik punetama, kui kõik inimesed Ingmari talus jälle

jalul olid, ja mehed seisid õues walmis metsaminekuks. Aga weel enne kui nad minema läksid, ilmus waga majaema ja hüüdis nad tuppä. Ta käskis nad pikkadele pinkidele istuda ja istus ise jõululaua ette, piibel ees, ning hakkas lugema. Ja kui ta oma nõrga jõuga otsis, mis kohane oleks, leidis ta wiimaks loo mehest, kes Jerusalemast Jeerikosse läks ja teel rööwlite kätte sattus.

Ta luges pikkamisi ja laulwalt wae-sest mehest, kellele halastaja Samaria mees appi tuli. Pojad ja wäimehed, tütre-d ja tütretütred istusid kõik ümber-ringi pinkidel. Nad kõik olid tema ja üksteise sarnased: suured ja pikalda-sed, inetute, wanatarkade nägudega, sest nad kõik olid ju wanade Ingmaripoegade soost. Neil kõigil olid punakad juuksed, tedretähine nägu, helesinised silmad pikkade ripsmetega. Muidu olid nad üksteisest küllalt lahkuminewad, aga neil kõigil oli wali joon suu ümber, unised silmad ja kandilised liigutused, nagu oleks neil kõik raske olnud. Aga kõigist neist oli näha, et nad ümbruses esimesed olid ja ka teadsid, et nad teistest ülemad olid.

Kõik Ingmaripojad ja Ingmaritütred ohkasid piiblilugemist kuulates sügawasti. Nad küsisid enestelt, kas küll mõni samarialane nende majaisa leidnud ja tema peale halastanud. Sest kõigil Ingmaripoegadel oli, nagu kaotaksid nad midagi ise oma hingelt, kui tabas õnnetus kedagi, kes nende sugu-wõsasse kuulus.

Wanaeit luges ja luges ja jõudis küsimuse juure:

„Kellest usud sina, et ta oli neist kolmest kõige lähem sellele, kes mõrtsukate kätte sattunud?“

Aga weel enne kui ta wastuse jõudis lugeda, awanes uks ja wana Ingmar astus tuppä.

„Ema, isa on tulnud,“ ütles üks tütar ja nüüd ei loetud enam, et mehe lähem ligimene oli olnud see, kes tema peale halastanud.

* * *

Pisut hiljem päewal istus majaema jälle samal kohal ja luges oma piiblit. Ta oli üksipäini. Naised olid kirikusse läinud ja mehed pidasid suures metsas

karujahti. Niipea kui Ingmar Ingmarson oli söönud ja joonud, oli ta pojad kaasa wõtnud ja metsa karujahile läinud. Sest asi on kord ju nii, et mehe kohus on karu tappa, kus ta teda iial kohtab. Karule ei wõi armu anda, sest warem wõi hiljem hakkab temale liha maitsma ja siis ei anna ta ei loomale ega inimesele armu.

Aga jahileminekust saadik oli wana majaema südamesse suur hirm tekkinud ja ta oli lugema hakanud. Nüüd otsis ta koha wälja, mis sel päewal kirikus loeti, aga ta ei jõudnud kauge-male kui sõnani: „Rahu maa peal ja inimestest heameel.“ Ta jäi istuma ja wahtis oma kustuwate silmadega neid sõnu ja ohkas aeg ajalt. Ta ei lugenud edasi, waid kordas ikka ja ikka jälle pikkamisi ja wenitades:

„Rahu maa peal ja inimestest heameel.“

Parajasti kui ta neid sõnu uuesti wenitas, tuli wanem poeg tuppä.

„Ema,“ ütles ta wäga tasakesi.

Ema kuulis seda, ei tõstnud aga silmi raamatust üles, waid küsis:

„Kas sina metsas ei ole?“

„Olin,“ wastas poeg weel tasemini, „olin.“

„Tule siia laua juure, nii et sind näen,“ ütles ema.

Poeg tuli lähemale, aga kui ema ta peale waatas, nägi ta, et poeg wärises ja ennast laua najale pidi toetama.

„Kas tapsite karu ära?“ küsis ema.

Nüüd ei jaksanud poeg enam wastata, waid raputas ainult pead.

Ema tõusis ja tegi, mida ta enam ei olnud teinud seitsaadik, kui poeg alles laps oli. Ta astus poja juure, pani oma käe paitades tema käewar-rele, silitas ta palgeid ja tõmbas ta pingile. Siis istus ta ise tema kõrwale ja hoidis poja käe käes.

„Ütle mulle, mis on sündinud, mu poeg.“

Poeg tundis ära paituse, mis teda lapseeas oli lohutanud, kui ta õnnetu oli olnud, ja see liigutas teda nii, et ta nutma hakkas.

„Wõin juba arwata, et isale midagi juhtus,“ ütles ema.

„Jah, aga see on weel pahem,“ nuuk-sus poeg.

„Weel pahem?“

Poeg nuttis veel ägedamini, ega teadnud, kuidas walitsust oma hääle üle kätte saada. Wiimaks tõstis ta käe ja tähendas kohale, mida ema parajasti oli lugenud: „Rahu maa peal.“

„Puutub see sellesse?“ küsis ema.

„Jah.“

„Jõulurahusse?“

„Jah.“

„Teie tahtsite täna hommikul kurja teha?“

„Jah.“

„Ja Jumal karistas meid?“

„Jumal karistas meid.“

Wiimaks kuulis eit, mis sündinud. Nad olid karukoobast külasthanud ja kui nad nii ligidal olid, et haohunnikut näha võisid, siis olid nad seisma jäänud, et püssid korda seada. Aga veel enne kui nad sellega walmis jõudsid, tuli karu koopast joostes välja ja otsekohe nende poole. Ta ei waadanud ei paremale ega pahemale poole, waid tuli otsekohe wana Ingmar Ingmarsoni juure ja andis talle kápaga niisuguse lopsu pähe, et mees maha kukkus, nagu oleks ta walgust tabatud. Aga keillelegi teisele ei kippunud karu kallale, waid tormas neist mööda metsa.

* * *

Õhtupoolikul sõitsid Ingmar Ingmarsoni naine ja poeg õpetaja juure ja andsid surmajuhtumise teada. Poeg rääkis. Wana ema istus seal juures ja ise kuulas liigutamata näoga, mis nagu kiwist raiutud.

Õpetaja istus oma kirjutuslaua ees tugitoolil. Ta oli raamatud toonud ja surmajuhtumise kirja pannud. Ta tegi seda pikkamisi, tahtis järele mõelda, mis pojale ja lesele ütelda, sest juhus oli haruldane. Poeg oli kõik awameelselt ära jutustanud, kuidas kõik oli sündinud, aga õpetaja tahtis heameelega teada, mis nad ise asjast arwasid. Sest need Ingmari talu inimesed olid eriskummalsed inimesed.

Kui õpetaja raamatu kinni pani, ütles poeg:

„Tahtsime Teile ka ütelda, õpetaja herra, et me isa üle mingisugust kõnet ei soowi.“

Õpetaja lükkas prillid otsaesisele ja waatas wanale eidele terawasti otsa.

See istus nagu ennegi liikumatult ja pigistas rätikut käte wahel.

„Meie matame ta äripäewal,“ jatkas poeg.

„Nii, nii, nii,“ ütles õpetaja. Ta pea käis otse ringi. Wana Ingmar pidi maha maetama, ilma et sellest keegi teadis. Külarahwas ei pidanud ta kalmu ümber seisma ega nägema, kuidas Ingmar maeti.

„Matuseid meie ei tee. Teatasime naabritele, et nad midagi ei walmista.“

„Nii, nii, nii,“ ütles õpetaja uuesti. Muud ta ütelda ei jaksanud. Ta teadis, mis see neile maksis, mitte matuseid teha. Sest ta oli näinud waeseid leski ja lapsi, keda see lohutas, kui nad wõisid matusesöömaajal olla.

„Ja leinarongi ei ole, ainult mina ja minu wennad tulewad kaasa.“

Õpetaja waatas nagu wastust oodates lese peale. Kas wõis tema tõesti sellega leppida? Ta küsis eneselt, kas poeg tõesti ta tahet wäljendab. Eit istus ja laskis eneselt kõik ära rööwida, mis temale pidi olema kallim kui hõbe ja kuld.

„Meie ei taha kellalöömist ja hõbeplaati puusärgil. Seda tahame meie, ema ja mina. Aga me ütleme seda Teile, õpetaja-herra, et Teie seda meile ülekohtuks ei arwaks isa wastu.“

Nüüd wõttis ka eit sõna.

„Jah, meie soowime teada, õpetaja-herra, kas arwate, et see ülekohtus on isa wastu?“

Õpetaja waikis veel ikka ja sellepärast jatkas eit:

„Lubage enesele ütelda, õpetaja-herra: oleks mu mees süüdi teinud kuninga wõi kohtuniku wastu, ja kui ma oleksin pidanud ta wõlla küljest maha löikama, tema oleks saanud ausad matused, nagu ta isa enne teda, sest Ingmaripojad ei karda kedagi ja ei tarwitse kellegi eest kõrwale hoida. Aga jõuluajal on Jumal rahu seadnud loomade ja inimeste wahele, ja see waene loom täitis Jumala käsku, aga meie astusime sellest üle, ja sellepärast seisame meie nüüd Jumala kohtu ees. Ja meile ei kõlba uhkust ajada, toredasti riietuda.“

Õpetaja tõusis ja astus eide juure.

„See on üsna õige, mis ütlete,“ wastas ta, „ja Teie peate oma tahtmise saama.“ Ja tahtmatult jatkas ta, wõib

olla enam isenele: „Ingmarid on ometi suurepärased inimesed!”

Neid sõnu kuuldes ajas eit ennast püstemale, ja õpetaja nägi teda silmapilgu kogu suguwõsa sümbolina. Ta mõistis, millise wõimu aastasajad olid

annud neile sõnaahtratele inimestele, kes kogu kihelkonna juhid olid.

„Ingmaripoegade kohus on rahwale head eeskuju anda,” ütles eit. „Meie kohus on näidata, et meie oleme alandlikud Jumala ees.”

Kodu.

Tshehhi kirjanik S. Barinkay.

Mitu päewa järestikku oli wihma sadanud ja Mustamere kohale olid pilwed nagu leinakirmid kokku kogunud. Ühel hommikul aga ärkasid ühe Pontuse kaldal seiswa linna elanikud unest üles ja hüüdsid rõõmsasti: „Gök atschyk!” — Taewas on selge! Troostita pilwekogud olid üle öö nagu nõiduse wäel kadunud ja sügawsiniselt säras taewawõlv, mis kaugel silmapiiril weewäljaga näis ühinewat.

„Gök atschyk!”

Selle hüüdega astub ka Agathangelos oma wäikesest majakesest välja wäikesesse aeda. Roosid, granaatõied ja leedrid teretawad teda oma magusa lõhnaga; mandlipuu puistab temale oma punaseid õisi selga, loorberid ja efeiwarred ümbritsewad maja seinu ja suuri kiwimürakaid, sest Agathangelos on oma majakese waretteks langenud kindluse müüridesse ehitanud.

Kurwalt wahib Agathangelos särawa wõlwi alla. Selget taewast on ta küll oodanud, kuid selle tulek ei tee temale mitte rõõmu, sest ta sunnib teda kodust ja naisest lahkuma. Tema ajab hama liku — pakikandja — äri ja reisib iga aasta hulga teiste seltsis mõneks ajaks Konstantinopolisse, et seal raha teenida, mida talle elamiseks tarwis on. Warsti aga ajab igatsus memleketi, igatsus k o d u järele teda jälle tagasi, sest koduigatsust tunneb anatoollane küll peaaegu enam kui keegi teine.

Wiimane kord on Agathangelos kaua aega Bosporuse kaldal wiibinud, sest temale oli raha uue pesa alustuseks waja, ja nüüd on ta ka kaua kodu jäänud, Horasche juure, oma armsa, noore naise juurde. Raha kadus tal nende õnnepäewade woolul käte wahelt nagu rasw tule paistel, ja päew, mil Horasche

temale lapse pidi ilmale tooma, jõudis ikka lähemale. Pakikandjad lähewad niisugusel korral ikka kord weel Konstantinopolisse, et seal tulewate sündmuste tarwis raha koguda.

Ka Agathangelos on ju reisiwalmis. Tema abikaasa toob temale weel ühe paki, milles peale tarwiliste riiete ja riistade ka semer — rihma küljes rippuw nahkne kott, mille pakikandjad raske mate koormate kandmise puhul selja peale koorma alla panewad, et koorem seljale wiga ei teeks.

Õitsew-noor, punapõskne naine seisab täis armsust ja liigutawat armastust tema ees.

„Wihm oleks weel edasi sadada wõinud, mu armsam! Weel palju, palju päewi!”

Agathangelos naeratab kurwalt ja paneb käe naise piha ümber.

„Wiimaks oleksin ma ometi ka wihmagagi teele minema pidanud!” wastab ta. „Aga ma tahan warsti tagasi tulla ja palju raha kaasa tuua, sinu ja minu jaoks, ja ka — ühe kolmanda jaoks. Mu süda on aga seekord raskem kui iial enne; muidu wõtsin ma ainult koduigatsuse kaasa, täna on selle juures weel igatsus sinu järele, mure sinu eest. Jääd sa terweks, Horasche?”

Horasche surub ennast õrnasti tema najale.

„Ma tahan priskeks ja rõõmsaks jääda nagu linnuke oksal ja tahan sulle imeilusa poja kinkida, nagu tähetark mulle ette kuulutas! Puista siis oma mure meresse, ole rõõmus ja looda tulewiku peale!”

„Jääd sa mulle aga ka truuks?” Horasche waatas kelmikalt abikaasa pigimustadesse silmadesse.

„Seda oleksid sa küll õigemini tähetargalt küsida wõinud!”

Aga ruttu, käsi pühalikult rinna peale pannes, lisas ta juure:

„Horasche jääb sulle truuks! Usu mind!”

Agathangelos kaisutab oma armsamat südamlikult. Siis lahkub ta.

„Lilled ehtigu sinu teed, Agathangelos. Önn juhligu sinu käsi! Rõõm walitsegu sinu südames!”

See oli noore naise wiimane õnnitusesoow oma mehele.

Warsti selle järele ajab Agathangelos Türgimaa pealinnas oma äri Semer seljal, tassib ta kõiksugu majakraami kitsastel, järskudel uulitsatel, sammub, ruttab, tõttab päewad otsa higist nõretades läbi rahwahulga, aeg ajalt: „Guarda!” (ettewaatust!) hüüdes. Ta magab öösel mõne õuewärawa pimedas nurgas, et öömaja eest maksta ei oleks, ja toidab ennast leiwast, millele ta Jaanileiwamoosi peale määrib. Ainult harwa lubab ta enesele portsjoni kebabi, tükikesteks lõigatud liha, mõnes söögimajas ja seda ainult siis kui rammu raugema hakkab. Tema waimusilmade ees lehwib kaunis kodu Trapesundis, ta õitsewnoor ilus naine ja igatsus nende kahe järele kihutab teda wäsimatult tööle, ajab teda koledalt kokku hoidma. Iga õhtu loeb ta omad piastrid üle. Nende arw rohkeneb aegamööda, liig aegamööda tema kärsituses. See teeb teda tihti tusaseks.

Niisuguses tusatuus juhtub ta nelja greeklasega kokku, kes ka pakikandjad on olnud; aga waewarohkest tööst tüdinenud, tahawad nad enestele Eskishehiri ligidal, Marges, merewahukaewandust rentida. Kui õnn wähegi sõbralikku nägu näitab, siis wõiwad nad seal lühikese ajaga enam teenida, kui pakkide ja majakraami kandmisega. Raha on neil reisi jaoks juba, ainult renti jaoks puudub weel natukene. Nad teawad, et Agathangelosel raha on. Nad kujutawad temale tulewast rahasaaki kuldsest ette, nii kuldsest, nii meelitawalt, et Agathangelos järele annab. Ka tema tahab ruttu raha saada, sest ta süda igatseb tungiwalt kodu järele.

Ta sõidab nende seltsis Eskishehiri. Kui nad Margesse jõuawad ja Agathangelos odshakshide — mäemeeste —

maa-aluseid tööpaiku näeb, neid pime-daid maakoopaid, milledes nad elawad; kui ta neid endid näeb, peaaegu alasti, poolmetsikult walgustkartwate silmadega, näeb, kuidas nad põlwitades ja pimeduses ja hinge kinnimatwas õhus tööd teewad, käib wärin ta kehast läbi.

Seltsimehed pilkawad teda.

„Meie ei ole nende suurte meeste liigist, kes siidikaftanites käiwad ja õnne eneste juure suurtsugu käelligutamise läbi külaliseks wõiwad kutsuda. Arwaisid sa, et siin muud tarwis ei ole kui kummardada ja piastrid maast üles wõtta?!”

Agathangelos juhib nende tähelepanu loomalikule elule, mis neid ootab, koledale tööle maa all, poolmetsikutele mäemeestele, kes enamasti kurjategijad, Türgimaalt ära põgenenud wangid, rööwihimulised süüdlased, põhjalangenud, seltskonnast wäljaheidetud isikud on, kelle järele ükski politsei ega muu ei küsi. Ta soowib, et nad Konstantinapolisse tagasi sõidaksid. Aga seltsimeeste suust tuleb ainult kuratlik naer ja juba lähem tund näitab temale, et need mehed endiste mäemeeste wäärilised on. Nad ähwardawad teda surnuks lüüa, kuita oma sõnatagasi wõtab. Häda sunnil annab ta kõik oma raha odshaki rentimiseks. Miri, riigi poolt ametisse pandud rentnik, nõuab 5 naela. Waewalt saawad nad selle kokku. Siis palkawad nad 100 piastri eest kuul weel ühe abilise, sest kaewanduses on kuut meest tarwis. Nad teewad tööd ja ütlewad, et saak nende wahel ära jaotatakse. Agathangelos saab oma suurema raha eest ainult mõne protsendi enam; teised neli peawad oma nõu ja juhatust kalliks.

Iga päew ronib nüüd Agathangelos õhates alla maa sülle, 40–50 meetrit sügawale, roomab ühe õonestiku kaudu töö kohale ja raiub ning töötab seal tundide kaupa põlwili olles, ilma õhuta, ilma walguset. Ta kaewab ja kühwel-dab merewahtu wälja; järgmine mees, kes tema taga küürutab, kogub leiduse kokku ja annab kolmandale põlwitajale edasi; see ulatab neljandale ja wiies asendab leiduse korwi. On korw täis, siis tõmmatakse see ratta abil, mis ülewal maa peal seisab, üles. Tõmbamist toimetab palgatud abiline. Kuna täis korw üles läheb, tuleb tühi alla. Ja

nii läheb lugu edasi. Öhates, surmani wäsinud, kange selgrooga poeb Agathangelos öhtul oma maaalusesse kehwa koopasse, mida ta ühe seltsimehega peab jagama, sest nad walwawad teda ja saadud merewahtu, mis koopa seinä ääre asendatud riulil alles hoitakse, terawail silmil. Pärast wiletsa, weest ja jahust walmistatud kördi söömist — muud siin ei ole — poeb ta kotti, mida ta woodiks tarwitab, ja jääb kohe raskesti magama.

Nii kaob kuu kuu järele.

Aegajalt tuleb esnaf, toore merewahu ostja, ja sissetulek kaswab nähtawalt. Kui Agathangelos ütleb, tema tahta selle wäikese osaga rahul olla ja ära minna, annawad toored seltsimehed temale peksa, ja kui ta kord igatsuse kihitusel põgeneda katsub, peksawad nad teda koledesti. Tapmata jätawad nad ta ainult sellepärast, et nad siis weel ühele mehele palga peaksid maksma. Sestsaadik seowad nad tema iga öhtu nõõridega kinni.

Nürimeelselt jääb ta oma piinajate woli olla. Aega ta enam ei arwagi. Mistarwis ka? ! Tema önn on kadunud. Oma kodu, mille järele ta süda werd jookseb, ei saa ta enam näha! Ka Horaschet mitte, oma armast, kallist naist! Ka mitte seda wäikest, ilusat last, oma last, kellele Horasche nüüd wististi ju elu on kinkinud! Sest mida rohkem nende kasu kaswab, seda selgemini näeb ta oma sõprade silmist, kes nüüd tema waenlasteks on saanud, et nad ka mõrtsukatöö eest tagasi ei kohku, kui nad selle läbi oma osa suurendada suudawad.

Aasta woolab mööda; teine aasta on ju üle poole. Agathangelos ootab iga päew oma otsa. Ja ots tuleb, aga teisiti, kui ta kardab. Ühel hommikul töötawad nad nagu harilikult alati kaewanduses. Täna on Agathangelos reas wiimane ja täidab korwisid ülestõmbamisest tarwis.

Waikides tehtakse tööd; keegi ei räägi, sest wiletsas öhus on hea, kui hingamisekski tarwilist õhku saada on.

Korruga kostab pragin: Lai pragu ilmub maa sisse ja määratumad weewood tormawad kohisedes niisuguse rutuga kaewandusesse, et töölistes selles jäljetumalt kaowad.

Ainult Agathangelose, kes kokkudes ja karjatades nõõrist kinni haaras, tõmbab abiline üles, ja nii on ta päästetud.

Päästetud ja piinajatest lahti! Esiotsa on ta nagu uimane. Siis aga asub palawikutaoline rutt ta rinda. Ta keha tunneb eneses jälle tublit tugewust ja kõik ta meel ning mõte igatseb siit ära — koju — koju!

Koju!

Kaewandus on oma wäärtuse kaotanud. Agathangelos maksab palgatud mehele palga wälja, kingib temale merewahu, mis weel müümata on, ja lahkuub nii ruttu kui suudab sellest koledest kohast, kuhu rahaime ja jõle usaldus teda olid meelitanud. See usaldus on temal palju maksnud. Jaotamata rahasumma on temale aga warandus, mille üle ta päris lapselikult rõõmustaks, kui mure Horasche pärast ta rinda ei rõhuks! Leiab ta teda weel kodust kätte? Kas ei ole wahest ju surm wõi häda teda temalt ära rööwinud? Kas ta wahest ju mõne teise mehe eluseltsiliseks pole saanud, sest et ta tema tagasituleku peale nii kaua aja järele ometi enam loota ei wõinud? . . .

* * *

— — Jälle särab selge, sügawsinine taewas Trapesundi kohal, kui Agathangelos maale astub — kuiwetu, kõhn, erutusest piinatud. Ta kuuleb oma südame lööki, kui ta läbi tuttawate tänawate sammub, rahutult ruttawate jalgadega. Ja weri põletab tal silmis, kui ta oma majakese ette jõuab. Kari lapsi mängib selle ümber, üks Muhamedi usuline kerjusnaine, närud seljas, istub maja lähel. Üks wõõras mees astub tulijale wastu ja küsib ta soowi järele.

Wärisewail huulil küsib Agathangelos, kuidas ta selle maja omanikuks saanud.

„Ma ostsin ta ühelt naiselt, kelle ta mees maha oli jätnud! Waesus sundis teda maja maha müüma!“

„Ja kus wiibib see naine praegu?“ küsib Agathangetos, süda täis rääkimata walu.

„Seda ma ei tea, sest minul polnud temaga asja!“ on üksluine wastus.

„Mis sa selle maja eest maksid?“

„Tuhat piastrit!“

„Ma annan sulle kakstuhat, kui sa ta mulle weel selsamal tunnil ära müüd!“

Mees kummardab säravail silmil

„Õnnistatud olgu sinu sissetulemine!
Nagu ma olen, lahkun ma siit; naine ja lapsed tulewad mulle kohe järele!“

Weel ei ole tund mööda, kui seisab ju Agathangelos üksipäinis aias, kus roosid ja granaadid nagu ta lahkumise ajal lõhnawad; loorberi- ja efeiwaibad on kindlusemüüriks weel paksemaks muutunud; mandlipuu punased õied on sajakordselt rohkenenud.

Ilu on jäänud, sest ta on igawene!
Aga armastus on kadunud; Horasche puudub oma õrna teretusega: „Lilled ehtigu su teed! Õnn juhtigu su käsi! Rõõm walitsegu sinu südames!“

Agathangelose silmad lähewad märjaks.

Korruga hüüab üks hääl ta nime; armsasti nagu ennegi kostab see, ainult kartuse ja hõiskawa õnnega on ta segatud:

„Agathangelos!“

Agathangelos kähwab ruttu ümber. Tema ees seisab kerjusnaine, kes enne läwe ees oli istunud. Ta on oma pea ümbert närud ära wõtnud ja sealt wahib Agathangelosele nüüd tuttaw, aga kahwatu, murelik nägu wastu.

„Horasche!“

Hõisates tõmbas Agathangelos ta oma rinnale.

„Sa elad?!“

„Ja sina tuled tagasi?!“

„Ja sina oled mulle truuks jäänud?“

„Truuks mures ja igatsuses! Siin, meie madala majakese ukse ees ootasin ma sinu kojutulekut ja oleksin sind siin surmani oodanud!“

Kaua ja waikides hoiab Agathangelos oma naist südame najal. Siis alles näeb ta waikest, päewitanud näoga poolpaljast poisikest, kes granaadipõõsaste wahel mängib — näeb ja waatleb teda magusa uhkuse ja õnnega . . . see on ju tema liha ja weri . . .

Kodu, kodu — kui kaunis, kui kallid sa oled!

Waiksel tunnil.

Andres Silla.

Mu hing, nüüd enesesse süwene kord jälle pärast pikka, pikka päewa, kõik elumured jättes kõrwale ja unustades päewatööd ning waewa.

Sa palju, palju oled näinud süüd ja palju, palju oled raskust kannud, kuid see kõik mata enesesse nüüd ja näita, et sa oled andeks annud.

Mis on su õed ja wennad teinud head, sa kõigile maailmas teata seda, kuid mis sa nendest iial halba tead, see waikselt, waikselt wõtku ununeda!

Sa anna andeks, kellelt haawu said, ja unusta, mis sulle tehtud paha, kuid sooje sõnu, armsaid, mahedaid, sa ikka jälle, ikka kuulda taha!

Sa heledaks tee elu, hallikas,
ja teiste muret aita lammutada;
su põhja koonda armuallikas,
kust surmani wõid jõudu ammutada!

Proloog

„Estonia“ juubelipidustustel 20. novembril 1925 a.

P. Grünfeldt.

Ärkamisajasse tagasi läheme mõttes
täna me kõik, kes siin oleme hulgana koos,
Jannsenilt, Koidulalt õpetust eriti võttes
isamaa suhtes, — arm rinnas kui punane roos —
läheme sinna, kus „Saaremaa onupoeg“ ajas
esimest wagu me näitlemisuudismaa rajas —
sinna, kus koorilauludki tulid ju moodi —
sellesse ajasse, millal „Estonia“ loodi!

Koiduaeg oli see. Uni weel enamust waldas.
Üksikud aga ju ärganud olid ja tööl.
Hüüdjad nad olid, ja nende waimustus kaldas
teistegi hinge seal äratust ähmasel ööl.
Agarad astusid kokku, ja ühisel hüüdel
saabus siis tulemus ärksate paremal püüdel,
saabus „Estonia“, saabus see põhi ja raja,
millele rajati hiljem see wõrratu maja . . .

Rajamisaktuse ajas küll kuberner nurja,
keeldudes Eestile andmast, mis õiguse nõud;
kuigi ta Eestile kawatses teha siin kurja,
ometi kaswama hakkas sest alles me jõud.
Kõrgele kerkisid müürid ja kaswasid majaks,
millel waid kõrgemad aated on määratud rajaks.
Õnnistus taewastki kroonina teole maabus,
kõrgele kunstile wäärilik kodu nii saabus . . .

Näitemäng „Saaremaa onupoeg“, samuti „Juta“ —
„ajaloolisteks“ jäänud ju kunstile nad!
Keegi ei nendele enam nüüd järele nuta,
ammu ju annud nad moodsale kunstile maad.
Kõrgemaid sihte nüüd taotleb, harrastab lawa,
maha on jäetud kõik, mis kõrgemaid waateid ei awa.
Draama ja ooper, oratoorium, laul ja sinfonia —
neid nüüd anduwalt harrastab meie „Estonia“!

Wäike on pere, mis koondunud ümber see koja —
suure ja nägusa, wäike see pere, kuid truu!
Ometi lootus meis elab, et wiimse kui poja,
wiimse kui tütre ta endasse tõmbab kord ju.
Ühise koduna, ühise templina tema
meile siin säiligu nagu me armastet ema,
kellesse kiindume, mitte iialgi laites,
kelle juure me tuleme alati aites!

Kuuskümmend aastat sa muret ja rõõmu ju näinud,
wõrsunud wäetist, seisad kui Kalew me ees.
Mida sa kannatand, mööda see kõik nüüd on läinud,
kaljuna seisad sa — kõrged sul tähised ees!
Kaljuna seisad sa — nagu Eestigi waba —
waenlaste käsud ja keelud sind enam ei taba!
Wabana seisma jää kõrgemas kunstide Kunglas,
ärgu iialgi kustugu tuli su tunglas!

Kolm pilku peegli.

Jaapanl muinasjutt.

Üks isa elas maal waikist üksildast elu oma täiskaswanud poja seltsis; nad olid mõlemad väga õnnelikud ja uskusid, et neil muud seltsi tarwis pole.

Isa ja poeg sarnanesid üksteisele väga näo ja kuju poolest, ja nad armastasid üksteist nii väga, et neid harwa üksikult nähti. Poeg jõudis juba paremasse meheesse, kuid ta oli oma wana isa seltsis nii rahul ja õnnelik, et ta iialgi naisewõtmise peale ei mõtelnud.

Ühel päewal ütles talle isa: „Olen järele mõtelnud, mu poeg, et sul aeg on jõudnud abiellumiseks; tõepoolest on selleks juba wiimane aeg, kuid me oleme nii õnnelikud ja saame üksteisega nii hästi läbi, nii et ma wõõra inimese toomisega meie waiksesse maija rutata ei tahtnud.“

„Olen täielikult rahul meie praeguse eluga, mu isa,“ wastas poeg, „ma ei taha iialgi kedagi pooltki nii palju armastada, kui Teid, ja sellepärast palun Teid kõik endist wiisi jätta.“

Isa tähendas selle peale aga, et ta wanaks minewat, et ta mitte igawesti ei ela, ja sellepärast olla pojale ülim aeg perekonnapea kohuseid oma peale wõtta, abielluda ja lapsi üles kaswatada, et ta mitte ühel päewal mahajäetud ja ükski ilmas ei seisaks.

Isa nõuanded leidsid pinda: sobiw naine leiti ja pulmad peeti ära. Laulatus pühalikkus oli waewalt mööda, kui wana mees haigeks jäi.

Ta truu ja armastaw poeg pöetas teda kõige õrnemal wiisil, kuid ta seisukord halvenes hoolekandest hoolimata, millega teda ümbritsesid ta poeg ja selle noor naine, ikka rohkem. Ja lõpuks, poja walusaks leinaks, kes polnud lahkunud haigewoodilt päewakski, waewalt tunnikski, suri wana mees.

Poeg oli kõige sügawamalt kurwasutatud, ta weetis päewi üksildasel tööl põllul ja isegi ta naise ilus nägu kodus ei suutnud kustutada mälestust heast wanast isast, kes oli olnud talle nii kaua sõbraks ja seltsimeheks. Mõne aja pärast otsustas noor mees end wabastada melankoolsusest, ette wõttes

reisi Kyotosse, missugust linna ta weel ei tundnud, sest et see ikkagi kaunis kaugel ta majast eemal oli.

Kui ta oli waadelnud templid ja teisi nägemiswäärilsusi, jalutas ta läbi suure linna tänawate, kuni ta ühe peeglikaupmehe poodi silmas ja uudishimulikult waateakna ees peatas, sest ta polnud iialgi peeglit näinud ega olnud tast ka kuulnud. Kaupluse omanik palus teda wiisakalt sisse astuda, ja kui ta nägi, et wõõras maalt oli pani ta talle hulk peeglid ette, kõik ümmargused poleeritud hõbe- wõi terasplated kunstlikult wäljatöötatud, ja hakkas peale käima, et wõõras ühe ostaks.

Kui suur oli noore mehe hämmastus, kui ta esimeses peeglis, mille ta kätte wõttis, oma isa nägu nägi, mis talle otsa waatas!

Isa näis noorendatud, tugew ja terwe, nagu ta aastate eest wälja oli näinud. Rõõmu pärast meelest ära, pidas noor mees aga suud, et kaupmees teda ei takistaks isa kaasa wõtta, ja küsis aralt hinna järele.

„Ainult kaks bu'd,“ wastas müüja, „ja see on odaw.“

Ärewusest wärisedes wõttis noor mees rahakoti wälja ja luges summa waskrahas letile. Siis pani ta ostu, siidi sisse mässitult, selle juure kuuluwasse kasti ja asus kohe koduteele.

Kui ta koju tuli, häbenes ta naisele tunnistada, mis ta reisilt kaasa toonud, sellepärast ei öelnud ta sest sõnagi ja pani kasti arwatawa isaga hoolikalt kummuti.

Igal hommikul, enne tööle minekut, läks ta salaja kapi juure, wõttis peegli wälja ja ajas peegelpildiga juttu, mida nägi.

„Tere hommikut, mu isa. Täna on nii ilus ilm. Loodan, et Teie öö hea oli. Pean nüüd riisipõldude järele waatama, kuid tulen warsti jälle tagasi.“

Õhtul tegi ta samuti ja niiwiisi iga päew. Noor naine kuulis meest rääkiwat, alati kellegagi rääkiwat, ja ometi polnud kedagi näha. Esiteks oli ta ai-

nult uudishimulik, siis sai ta umbusklikuks.

Lõpuks küsis ta ühel päewal: „Kellega sa õieti kõneled igal hommikul ja õhtul?“ Ja kui ta mees segaselt pea langeda lasi, nõudis ta, et ta seda ütleks ja hüüdis: „Kes ta on? Ma pean ja saan seda teadma!“

Siis tunnistas talle mees: „Tookord kui Kyotosse sõitsin, leidsin oma isa ühest kauplusest. Olin nii rõõmus, et teda jälle nägin, eriti selle üle, et ta nii tugew ja noor wälja nägi, et ta kohe kahe bu eest otsin ja koju tõin. Ei tahtnud sellest heameelega sinuga kõnelda ja sellepärast peitsin ta lihtsalt kummuti, ja nüüd käin teda muidugi igal hommikul ja õhtul teretamas ja jutustan talle, mis uudist on.“

Naine imestas nende sõnade üle ja uskus neid ainult poolikult; ta oli weendunud, et siin mingisugune saladus oli, ja otsustas seda awalikuks teha. Ta ootas ainult, kuni üksi kodus oli, siis ruttas ta kohe kapi juure, mille ta ülewalt alla läbi otsis, ilma midagi kahtlast leidmata, peale madala puukasti.

„Saan kohe teada, mis sees on,“ hüüdis ta, wõttis kaane pealt ja nägi — ärewa ja wihase, aga siiski ilusa noore naise nägu!

„Aha! Aha! Seda sa siis warjasid kummutis! Ilus wana isa! Kihutan sust selle wana isa wälja, kui koju tuled!“

Wawalt oli sellepärast mees töölt tagasi jõudnud, kui ta naine teda etteheidete ja sõimu walinguga terwitas.

„Mispärast petsid sa mind nii alatult!“ hüüdis ta „Ilus wana isa!“

„Noh, ma ütlesin seda sulle; ära ole nüüd enam tige!“

„Mispärast sa mind aga petsid ja mulle ütlesid, et su isa seal on?“

„Sest et see mu isa on!“ hüüdis mees imestanult.

„Wannun, et ta seda ei ole!“ karjus naine.

„Ja mina wannun, et ta seda on!“ karjus mees.

„See on häbemata alatu, wastik tüdruk,“ ütles naine.

„Mida sa õieti arwad?“ küsis mees.

„Arwan seda, mis ütlen. Mispärast abiellusid sa minuga, kui sa mind ei salli? Ma ei lase enesega sel wiisil üm-

ber käia! Ei luba seda, kuuled, ei luba seda!“

Sest sai kõige ilusam tüli ja mõlemad tegid sarnast lärmi, et naabrid tulid, et järele waadata, mis sündinud.

Mees katsus oma lugu jutustada, kuid ta naine katkestas teda alatasa.

„Ta tahab teid petta, nagu ta mind pettis. Ärge teda uskuge; ütlen teile, et naistise nägin, sellepärast on mul õigus ja ma ei salli seda, kuulete, ma ei salli seda!“

Kardan, et mu naine mõistuse on kaotanud; sest ma kinnitan teile, see on ainult mu wana isa.“

„Ilus wana isa!“ — Ja tüli läks edasi. Lõpuks sai üks naaber sõnale ja ütles:

„Sel kombel ei wõi ta iialgi kauge-male jõuda; tahan teile sellepärast öelda, mis kõige parem teha. Minge kloostri ja jutustage seda kloostri eestseisjannale; me kõik teame, kui waga ja tark ühtlasi ta on, ta annab teile kindlasti hea nõu, mis teil waja, et ära leppida.“

Kloostri eestseisjanna wõttis neid armulikult wastu ja küsis, mis ta nende heaks teha wõiks? Mees jutustas selle peale, kuidas ta Kyotos oma isa leidnud, ta kahe bu eest ostnud ja koju toonud ja et ta nüüd omaks waluks ja ehmatuses kuulma peab oma naise etteheideteid, et ta kummutis wõõrast naist warjawat

„Nägin teda oma silmadega, tean seda hästi,“ hüüdis naine, „siiski tahan otsuse alla heita, mille teeb auwääriline eestseisjanna omas tarkuses.“

Mees ulatas eestseisjannale küsimuse all olewa kasti, see wõttis peegli wälja ja waatas kaua ja huwi ning imestusega sisse. Siis andis ta lühikese mõtlemise järele järgmiste sõnadega otsuse:

„Nähtawasti on see waene noor naine end teie wahelise ägeda tüli üle, milles tema süüdi, nii wäga kurwastanud, et ta juuksed maha on ajanud ja nunnaks on saanud. Et see koht klooster on, ja sarnasena kahtlemata kõige kohasem koht nunnale, tahan ta oma juure wõtta; siin peab ta õnnelikult ja rõõmus elama ja teie wahel ei tekita ta enam tülisid.“

„Nende sõnadega pani ta peegli naeratades kasti tagasi, pani selle kappi ja lisis juure:

„Minge nüüd koju, unustage wanad asjad ja katsuge jälle rahulikult läbi saada.“

Seda tegi siis ka noorpaar; naine halwasti warjatud wõidurõõmuga, mees

seesmise weendumusega, et kusagil midagi korras pounud, sest ta oleks oma pea pandiks pannud, et see ta isa oli, kelle ta Kyotos kahe bu eest oli ostnud.

Esimene sigar.

Saksa kirjanik Karl Ettlinger.

Eewa istus paradiisis palmipuu all ja tegi, nagu oleks ta pahane. Ta oli juba päew wana ja ometi oli ta esimest korda pahane, leides, et Aadami ülespidamine skandaalne oli.

„Mul peab üks küljelu puuduma,“ oli Adam ütelnud.

Eewa oli sügawasti haawatud.

„Siin istun ma nüüd tema kõrwal ja ootan, et ta mulle midagi armast ütleks, ja see barbaar loeb oma küljeluid! Aga niisugused on nad kõik! Mina tunnen küll ainult seda üht, aga niisugused on nad kõik!“

Wihaselt oli ta jalule tõusnud ja Aadama üksi jätnud. Palmipuu all tahtis ta nüüd nutta. Aga siis oli temale madu lähenenud ja kõrwa sosistanud:

„Eewa, inimeselaps, ära nuta! Annan sulle abinõu, kuidas mehi saab meeletele wiia!“

„Aa, suurepärane!“ ohkas Eewa ja kuiwatas jalamaid pisarad. „Kas pean ta silmad wälja küünistama?“

„Ei,“ sosistas madu. „Sa pead „mollima“!“

„Mollima?“ Milline magus sõna! Ruttu, ruttu, ütles mulle, kuidas seda tehakse!“

„Sa ei pea temaga sõnagi rääkima!“

„Oh kui raske on mitte rääkida! Kas usud, et mõni naine sellega saab hakkama?“

„See ei kesta alati. Ja siis ajad suu torru —“

„Kas ei tee see mind wahest inetuks?“

„Wastuoksa, see riietub su wõluwaks.“

„Riietub? Mis see on? Ei ole veel iial kuulnud?“

„Ära mind alati sega, Eewa. Lühidalt, sa tõmbad huuled torru, ja kui ta sinuga rääkima hakkab, siis pöörad talle selja;

tahab ta sind suudelda, siis lükkad sa ta eemale!“ — — —

Ja Eewa harjutas „mollimist,“ pahase näo näitamist. Ta ei tarwitsenudki seda kaua harjutada — imelik, selleks oli tal külgesündinud talent. — —

Seni pikutas Adam teiselpool paradiisi otsas õitswa põõsa all ja näppis närwilikult lehti.

„Mis tal ometi wiga on?“ mõtles ta. „Ma pole talle ju midagi teinud. See on kõige kummalisem loom, kellega ma paradiisis siiamani olen kokku puutunud. Oieti peaksin ta oija wiskama. Jah, seda ma teen!“

Ta muigas rahuldatult ja mängis ühe lehega, kuna ise edasi mõtles:

„Ei, seda ma ikkagi ei tee — ta saaks selle juures märjaks! Ja tal on nii õrn nahk... Aga miks on ta nii häbematu?.. Teen seda ometi... Ei, parem ei tee ma seda mitte, wõi teen ma seda ometi?“

Adam oli väga õnnetu. Enne Eewa loomist oli ta alati täpselt teadnud, mis tahtis, aga sestsaadik kui ta küljelu ringi hulkus..

„Kas lähen õige kord sinna ja ütlen talle mõne hea sõna? Ei, ühelgi tingimisel. Jah, see sobiks talle: Adam, ole mees! Tema peab minu juure tulema. Mina olin esiti siin. Aga kui ta ei tule?.. Tal on kange pea otsas... Ah mis, küll ta tuleb! Tähendab: ma usun, et tuleb... Kah hea. Mina esimest sammu küll ei astu!“

Selle kaljukindla otsusega tõusis Adam Eewat otsima.

Ja leidis ta palmipuu alt. Aadamal oli kokkurullitud leht käes.

„Ja kui mu paradiisist jalamaid wälja aetakse,“ ütles Adam, „mina temaga rääkima ei hakka.“

Ja sosistas õrnasti:

„Eewa, Eewakene, kas sa mind ei kuule?“

Eewa pööras talle selja.

„Eewakene, sinu Aadamakene on siin Sinu tubli Aadamakene!“

Eewa ohkas südantlõhestawalt, nagu seda madu temale oli õpetanud. Sellejuures wajutas ta oma näo rohusse, et teine ta naeru ei näeks.

Ehmunult kummardas Adam ta kohale.

„Teeb sulle mingi asi walu? Oh Jumal, hiljuti sai üks ninasarwik nohu! Ja siin palmipuu all tõmbab hirmsasti. Räägi, mu ingel, ma wannutan sind!“

Kui Eewa meie esiisa nii nägi wäri-sewat, tundis ta tema wastu halastust. Eewa oli ju alles esimene naine ja ta ei tunnud ennast weel hästi. Tema tütreid tunnawad seda paremini.

„Olen tuliterwe, Adam. Ja nüüd jäta mu üks!“

„Mitte enne, kui mulle jälle hea oled.“

„Noh, ma olen sulle hea. Nüüd mine!“

„Ja lepitumus, Eewa?“ — —

„Wõib olla homme! Jäta mu rahule, mul on peawalu.“

„Ma suudlen selle sul ära!“

„Ära puutu mind.“

Eewa oli üles karanud ja tahtis minna. Kuid siis tuli Aadamale uus mõte.

„Kui sa minu huuli ei taha suudelda, siis anna mulle eemalt musu!“

Eewa jahmatas. Eemalt musu — see oli midagi uut, ja uue tarwis on naistel ikka aega.

„Musu eemalt, mis see on?“

„Lihtne asi, mu küljeluukene. Ma pistan selle kokkurullitud lehe suhu ja sina suudled oma nukikesega lehe teist otsa!“

Ja et Adam Eewale, kõigi madude kiuste, ometi wäga armas oli, siis suudles ta leheotsa nii tuliselt, et see hõõguma hakkas. Aadama suust tõusis tuline healõhnaline pilw.

„Aa, see maitseb hea,“ naeratas ta ja imes hoolega lehte.

„Las mina ka imen,“ palus Eewa.

Aga see ei maitsnud talle, sest ta oli wäga ebamoodne naine.

Heale Aadamale tegi aga ta hõõguw rohuleht nii suurt heameelt, et ta edaspidi enesele iga päew 5–6 lehte keerutas.

Madu aga hammustas wiha pärast oma saba. Jumala muidu oli ta Eewale kunsti kätte õpetanud, Aadamat jonnimise läbi meeleheitele wiia. Sest kui ta nüüd mõni kord weel jonnis, süütas Adam oma lehetoru põlema ja naeratas, ja seda teewad targad Aadamad weel meiegi päewil.

Ma noppisin su lille...

India kirjanik RabIndranath Tagore.

Ma noppisin su lille, maailm!

Ta südamele surusin, ja okas torkas.

Kui möödus päew ja saabus widewik,

siis märkasid, et närtsind oli lill,

kuid walu — oli jäänud.

Maailm, su juure tuleb lillesid weel enam,
täis uhkust, head lõhna, toredust!

Kuid minu aeg on nende noppimiseks

ju möödunud; ööl pikal, pimedal

ei minul enam ole oma roosi —

• kuid walu jääb, waid walu jääb!

Ena Leena poisu.

Koolsi kirjaniku Gustaf af Geijerstam'i jutustus.

1

Wana ena Leena elas saarestikus wäiksel saarel, mida kutsuti Ruffisaariks. Mispärast ta nimi Ruffisaar oli, ei teatud dieti, sest nii kaugele kui inimesed mäletasid, ei olnud saarel itel midagi söödawat kaswanud, arwamata wähest mõned kartulid, mis wähe ruumi tarwitasid. Aga Ruffisaar oli alati ta nimi olnud ja Ruffisaariks kutsutakse teda weel tänapäew.

Ei olnud ka kedagi, kes teadis, millest wana ena dieti elas. Aga niipalju teadsid inimesed, et alati, kui tema juure mindi, kohwitann tulle seisis ja temal alati ka juhkruut oli. Ja kui wanaeit diige heas tujas oli, siis wõis ka juhtuda, et ta kooregi lauale tõi. Ja ometi ei olnud ena Leenal lehma. —

Ainus, mis inimesed temast nutidu weel teadsid, oli, et ta herrastega, kes ümbruses elasid, alati kõige paremas wahekorras seisis.

Õpetaja juures oli ta nagu laps kodus, mõisas käis ta siise ja wälja, mil aga tahtis, ja kui herrased Stokholmist suwel merekaldale oma suwilatesse elama tulid, siis ligines Ruffisaarele nii mõnigi linn wärwitub paat ja randus. Ja alati seisis siis ena Leena kaldal sügawasti kumardades ja uhke rõõmu pärast et talle nii haruldased ja rikkad külastasid.

Ena Leena oli lest ja tal oli ainus poeg, kelle nimi Karl Johann. See pois oli alati ütsinda ena seltsis wäikesel saarel elanud, wälja arwatud aeg, mil ta koolis käis, ja ta sai harwa inimesi näha, sest ainult harwa tuli saarele wõõrad, wähest ainult herrased, kes suwel oma suwilates elasid ja saart külastasid.

Ena Leena naabritekt ei hooltnud temast teegi, kuigi ta alati wäga lahke oli ja igamehele kohwitasiti ette pani. Wastuoltsa: ümbruses leidus inimesi, kes ena Leenat ta paljude tutuuste pärast kadestasid.

Karl Johann hullus alati ütsi saare kinkudel, tõi mett ja hõgu, käis merekaldal ja õngitfes ning sõudis wanas paadis, mida juba ta isa tarwitannud, mõnikord meregi.

Tulid inimesed nähtawale, siis jooksis ta kaugele ja peitis enda pöösaste taha nagu wäike metslane. Ja kui wõõrad jälle eemale sõudsid, siis seisis ta mõne puu toga ja waatas neile järele, imestades eneselt küsides, kuhu need paadid, mis weel sõudsid, dieti küll lähewad.

Kooli oli ta läbi teinud ja samuti ka leeritatud, ja ometi tundis ta maailmasti waewalt enam

kui oma maja, kartulipõidu, paari kunste, mis saarel kaswasid, kaljut, kus ta kõweraks paennutatud nõõpndelaga kalu õngitfes, ja lahke, mida ta kartis, kui tuul seal walged wood kuhja ajas.

Kateksimust ta suurt ei tunnud, tema ei jaksanud midagi pähe õppida; weel wähem oskas ta mõistus küsimustele wastata, ja kui ena Leena ei oleks läinud õpetaja juure paluma ja nutma, pois oleks paljude arwamise järele leeritamata jäänud. Üht asja aga oskas Karl Johann hästi ja see oli arwestamine. Seda oli talle kooliõpetata ise ütelnud ja sellepärast oli Karl Johannile kooliõpetaja kirikuõpetajast armsam.

Karl Johannil oli isa surm weel kaunis hästi meeles. See sündis sel ajal, kui ümbruses hakati suwilatid ehitama. Tal oli weel selgesti meeles, kuidas puusjargiga minema sõuti, kuidas ena nuttis, kuidas tal piarab terawa nina ümber weeresid, kuidas nad kahetsti toas istusid ja temagi nutma hakkas; — ja kuidas, kuidas nad siis õhtul woodi läksid, ena aga ärkwele jäi ja järeloomlikult pimedasse wahtis, kuni tema, Karl Johann, mures magama uinus.

Paar päewa pärast seda riietas ena teda kõige narnjemate riittega ja wõttis ta enesega paati.

Nad sõudsid üle lahe ja maandusid suwitustoha fillal. Siis käisid nad toredate suwilate wahel ringi, misjuures Karl Johann kõite seda toredust nähes filmad pärani ajas. Mõneft ulseft läks ena siise; mõnikord lastis ta Karl Johannil wäljas oodata, mõnikord wõttis ta tema enesega tuppä kaasa.

Kui ta koos tuppä läks, tundis ta oma maewalt weel ära. Peaaegu alati tuli neile mõni peen daam wastu ja palus neid istet wõtta. Siis istus ena uffe ligidale ja tõmbas Karl Johannil oma juure. Nii istus ta w ikseft, ldi filmad maja, koogutas leha edasi ja tagasi ning wastas daami küsimustele. Siis hakkas ta ise rääkima, jutustas, kuidas isa alati rinnahälge olnud ja siis wilmats surnud. Nüüd olla ta ütsi ja mahajäetud, teegi ei tahtwat talle tööd anda. Merele minna ta ei wõiwat, niikaua kui Karl Johann weel nii suur pole, et teda wõiks aidata. Lehma nell ka ei olla, ja raagusid ei olla saarekt ka kerge saada, sest et seal metsa niihästi kui ei ollagi, ja seda natukeft, mis seal olla, ei lohtiwat rauida.

Seda ja muud, mida Karl Johann enam ei mäletanud, jutustas ema ja ta hääl kolask selle juures nii tase ja pehmeti, et Karl Johanni meelest paistis, nagu oleks seda mõni hoopis võõras inimene rääkinud.

Jal ei palunud ema midagi. Aga kui ta lahkus, siis võttis ta alati midagi kaasa, mõne leiwa, mõned heeringad, tüki kooki, pohtiaie pitma või ka riideid või midagi muud, millest riikad ilma võiksid olla. Ja kui tal eriti hea õnn oli, siis satius mõnikord ka mõni kroon talle vihtu. Siis tänas ema Leena alati tuhat, tuhat korda, nuttis ja palus, Jumal õnnistagu herraseid, kes waest leske ta wiletsuses aitawat. Wimas kummardas ta lorduwalt ja kadus siis sellega, mis talle antud. Aga enne kui ta mõnesse teise majja astus, wiis ta saabud asjad laldale ja p. itis nad seal paati pingi alla.

Karl Johann sai sellest ajasõksul aru, nii et lo, kui majas midagi pruudis ja ema Leena tusane oli, temale harilikult ütles:

„Ema, wõta koti; läheme kedagi külastama!“

Kui Karl Johann selle juures oma kõhna näo, mille nina ka juba hakkas terawaks minema, ema poole pööras, siis sarnanesid nad üksteisele kui kaks morja, ja ema Leena suutis naeratust waewalt togast hoida. Tal oli hea meel, et poisil, nii wäike kui ta oli, ometi juba nii palju mõistust oli.

Kord nähes üht paati saarele lähenevat, võttis ema Karl Johanni, nagu see weel selgesti mäletas, riidest ruttu lahti ja asetask ta toa pimedamasse nurka woobisse; seal pidi ta waltjelt lamama ja ei tohtinud häälki teha.

Kui üllad inimesed warsti tuppa saabusid, hakkas ema Leena hirmsasti huluma ja jutustas, tema wäike poisu olla äkki raskesti haigeks jäänud.

Kui paat jälle merele läks, oli ema Leenal nii arsti kui apteekri jaoks raha saanud.

Wilmastel aastatel, mis Karl Johann kodus mööda saatis, oli tema ema pisut kummaliiselt muutunud. Ta hoidis kõike kofku ja kurtis kui ka ainult selle üle, et poisil kartulid liig paksult ära looris; kohwi majas enam ei olnud. Mõnikord nägi Karl Johann küll üht või teist, aga ta ei julenud küsida.

Kui Karl Johann oli seitseteistkümnend aastat wanaks saanud, ei tahtnud ema Leena teda enam kodus pidada ja istus ühel päewal paati, et sellega õpetaja juure sõita.

Togast tulles ütles ta, et Karl Johann nüüd äriskas toha saab. Õpetaja olla lubanud temale toha murekseda, sest et ta nii hästi arwestada oskawat.

Wanaeit nuttis kibedasti, kui poisil majast lahkus.

Karl Johann aga arwas, ei ollagi enam hea majasse jääda, wiletsat toitu süüa ja ema kuu küljes tolgendada.

Kaupmees Jõnsou oli suur, tugew mees ja ainus kaupmees ümbruses. Ta oli sellega palju raha teeninud, et talumehti tihti pettis, nii rääkisid wähemalt inimesed, ja Karl Johann silmitses alati hirmu ja imestuse seguga tema raswast nägu ja laia lõuga, mille kohal suu nii kummaliiselt kõwer oli, kuna ta terawad silmad suurte hallide kulmude wahelt kawalasti wä ja wahisid.

Karl Johann oli, nii kaugele kui ta togast mälet. s, oma ema alati aidanud herraseid petta, kuid see oli alati sündinud ainult ühiste asjade pärast; ja kuigi tal kahtlus oli, et ema stia ja sinna tuppa mõne wana suta oli ära peitnud, selle suta sifu ei wõlnud ometi suur olla.

Kaupmees Jõnsou oli eluaeg talumehti petnud, mis palju raskesti oli. Ja siis oli ta neid nii põhjalikult püganud, et ise selle juures rikkaks sai; ja rikas olla — see oli kõige suurem ja üllam, mis Karl Johann oskas mõelda.

Kolm aastat oli ta all silla juures seiswas wäikeses poes wana kaupmehe õpipoisiks. Suurets ta ei kaswanud, aga ta oli tüse ja paks ja töötas ka hommikust õhtuni tublisti.

Kõike ta teadis, ja mis poes oli, seda tundis ta kui oma wiit sõrme, kuigi kõik need asjad olid laiali kastides, sahlites, karpides, aidas ja pööningul, wõl koguni tünnide ja wana kraami wahel tagaües.

Kui ta laupäewa õhtuti poes seisisk, mis oli täis rahwast, wanu naisi, rauke ja lapsi, rikkaid talumehti ja waeleid talureid — jah, mõnikord leidus nende hulgas herraseidki, kel linnast kaasatoobud tagawarad juhuslikult olid otja saanud — siis oli ta meel peaaegu üle w ja pidulik.

Näitkud rulliti lahti, waadati ja pandi kõrmale. Ülitondi waadati ja ja pöördi teest ja wäljast. Ankrundörid ja kaluritarbed, heeringad ja jahu, Ameerika peff, tangud, kohwi, suhkur, suured kirjud laelarätkud, õlgtübarad ja konserwitribid, mis riimitel läiksid, — kõik see seisisk tal silmade ees ja tuli ümber wahetada rahaks, räpastes paberrahades, kõlksuwaks hõbedaks wõl kulunud waftrahaks. Ta tundis kõiki neid toreduft waadates lõbuwärinat, nagu oleks poob tema oma ja wõiks ta ise õhtul kassa üle lugeda, et näha, mis sisse tulnud.

Misuguseil päewil oli ta waremint jalul kui mitu. Nagu nool jookkis ta rebelilt mööda üles lampi põlema panema, ja sama kiiresti kadus ta jälle poeleti taga pimedasse keldrisse, wõl ronisk rebelilt mööda üles pööningule ning

tuli suht mingisuguse kaubaga kaubalaost kõhku tagasi.

Siin üleval tundis Karl Johann enesel olevat kõige lõbusama; siin olid kõik kaubad fiske pakitud ja osalt naelte otsa riputatud; ja kui üks osa kaupa ära müüdi, toodi uus kaup jälle asemele.

See oli Karl Johanni arust nagu rikkuse allikas ise. Siia ei tohtinud keegi oma nina pista, peale nende, kel siia õigus oli tulla. Kui ta siin üleval kastide, tündrite, kohwitot-tide ja riidepakkide wahel wõis tuhnuda, siis nautis ta rikkuse tunnet täiel rinnal. Ja kui ta luges wäikeselt sebelitelt, millist hinda pe-remees ise maksnud, ja mõttes, millist hinda nende eest all poes maksti, siis tundis Karl Johann õudset wärinat oma kehast läbi hoo-wawat, ja ta ütles iseenele: Mine ja tee samuti!

Kui ta aga poodi tagasi tuli, oli ta nagu harilikult roomawalt alandlit oma fogu olemi-ses, just nagu ta emagi, kes oma õnnatusest rääkis.

Peremehele ulatas ta kauba kätte näoga, nagu poleks tal sellega üldse midagi tegemist. Ta nägi wälja nagu dresseeritud rott, kes igal pool majas ümber hullus, aga tial sukruki ei närinud.

See meelbis Jõnssonile, ja ta ütles ka kõigile, kes seda kuulda tahtsid, et ta paremat potsi ei wõiwat leida.

Raamatupidamisest polnud kaupmehel enesel suurt aimu; jeda toimetas üks wana iräljatee-ninud feidweebel, kes kuus kord sinna tõi. Siis läksid mõlemad wanad peremehe kamb-riisse, mis uhket „kontori“ nime kandis, ja is-tusid laua ette, millel suured lahutehtud äri-raamatud sefsid ja mille kõrwale konjakipudel oli asendatud, et arwestajad endid wõiksid lo-putada.

Need päewad olid Karl Johannile kõige pahemad, sest tal oli kaljukindel weendumus, et tema, kes nii hästi arwestada oskas, et pe-remees tenalt nõu küsis, kui waja oli midagi ruitu arwestada, kindlasti ka wanade raama-tutega ja nende debeti ja kreditiiga ning saldoga hakkama sat. Jõnssoniga oli lugu teine; tema oli selleks liig wana. Aga tema, Karl Johann, oli selleks mististi küllalt mees, et raskustest sama hästi jagu saada, kui see wana joodit wäljateeninud feidweebel.

Ja Karl Johann põles himust arwusid näha ja kasu penni pealt wälja arwestada, kasu, mis tema arwates määratu suur pidi olema. Õffel nägi ta und arwudest ja arwude foguebest, mis ta kofku arwas, ifka ülevalt alla ja alt üles. Nagu sõdurid sefsid nad riwis ja

rinnas; korraldasid endid tema näpunäitel; tema kommandeeris ja paigutas neid, kuidas ise tah-tis; ta korraldas nii kawa, kuni nad wiimaks krediiditütel näisid ühnewat lõppsummaks, sel-lejuures aga äkki segiläbi konksisid, nii et Karl Johann ärkas ja meeleheitese sattus, et neid enam ei laanud kofku arwata.

Ühel päewal, mil waja oli arweid kofku wõtta, oli feidweebel haige ja ei ilmunud.

Peremees firus ja oli päew otsa pahas tujus.

Pärast lõunat aga wõttis Karl Johann südame rinda ja küsis, kas ei wõiks tema kord katset teha ja raamatuid läbi waadata.

Jõnsson wahtis talle tardunult otsa.

„Sina!?“ ütles ta. „Tondi pihta, mis tead sina sellest?“

Karl Johanni tähendas, et ta selle eht wõiks kätte õppida, ja palus katset teha lasta.

Ühikese edasi-tagasi rääkimise järele, mille juures Karl Johann ifka enam ja enam aland-liku oja erendas, saigi ta luba raamatud õhtul oma tuppa kaasa wõtta, niipea kui kauplus oli kiini pandud.

Karl Johanni pea läis ringi, kui ta õhtul oma toas istus, mis Jõnssoni moja pöödn-gul sefsis, ja arwude tähendust enesele katsus selgete teha.

Ta sõrmed wäriksid, nii et ta waewalt juntis lehti pöörda.

Aga äkitselt sai talle ast selgete; kui ta üldse õune leidis, siis oli see nüüd. Ja äkitselt nägi ta kõike kaimelt. Arwud jäid arwudeks, ta ei mõtelund enam nende tähenduse peale ja unustas ka rikkuse ja kasu peale mõtlemise. Teraw nina raamatus ja kitsad huuled kõwasti koos, arwas ja arwas, mõtles ja mõtles ta, kordas, tegi katset ja wõrdles.

Ja nii istus ta fogu õö.

Kats korda pidi ta lambi wõtma ja sukka-del poodi hüllima õst tooma.

Aga kui hommik kätte jõudis, olid raama-tud korras; lahwatult, rahulikult ja alandlikult nagu alati andis Karl Johann raamatud pere-mehele tagasi ja palus teda, neid parajal wõt-malufel läbi waadata.

Päew möödus nagu telfedki päewad; Karl Johann tegi, nagu ei oleks ta peremehe filma-paistwat ülespidamist märganudki.

Õhtul aga ütles kaupmees Karl Johannile: „Tulge pärast, kui poe kiini olete pannud, minu juure tuppa, Andersson, ma tahaksin Teiega rääkida.“

Karl Johanni rinnas tuikas midagi. Pere-mees oli temale „Teie“ ütelnud ja ta tundis, et see midagi pidi tähendama.

Kui ta tuppa astus, istus kaupmees oma laua taga, pearaamat ees.

„Millal olete seda siin õppinud?“ küsis ta temalt käredesti.

„Jah, ei tea,“ vastas Karl Johann; „arvestada oskasin ma juba koolis, ja nüüd olen ma ka juba kolm aastat Teie juures ja Teie ise õpetasite mind kladet pidama,“ jatkas ta kavalasti.

„Kladet — hm, jah, aga raamatuid? Kellelt õppisite Teie raamatuid pidama?“

„Ei tea,“ ütles Karl Johann ja vaatas ruttu üles. „Harjusin pisut ja nii see siis oja-jooskul tulligi.“

„No waata — kuidas on see võimalik?“

Kaupmees Jõnsson ei näinud seda dieti uskumat.

„Kas arved on õiged?“ küsis Karl Johann natuke aja pärast pelglikult.

„Jah,“ ütles kaupmees ja paisutas enesele kõhu peale, „seep see on. Mis imelikku siin muudu oleks!“

Karl Johann tundis, et rõõm teda tahtis wallata; aga ta mõtles, et parem on mitte midagi öelda. Ja sellepärast ta waitis. Ta ei tahtnud ennast peremehele häbematuks näidata, märgates, et midagi õhus heljus, mis temale võis kasu saata.

„Mina hakkin wananema,“ algas Jõnsson näituse aja pärast, „ja olen juba selle peale mõelnud, kas Teie, armas Anderson, mind pisut ei võiks aidata, nii poes kui raamatute juures. Kuid ma nüüd uue õpipoisi wotan, siis võiksite Teie saada minu raamatupidajaks. — Kas olete sellega rahul?“

Karl Johann wahtis peremehele tarretult otse, kotas oma habemeta lõuga ja kaotas kõik oma kindluse. Aga ta wõttis selle warsti jälle tagasi, tänas lihtsalt, ja asti oli tahe.

Õstmine, mis Karl Johann raamatupidajaks saades tegi, oli, et ta omale taewaslinise kaelasideme õstis ja oma nime muutis. Ta ei kirjutanud nüüd enam Karl Johann Anderson, waid heitis Andersoni kõrwale ja kirjutas selle asemel Hõglund. Suurte teeruliste tähtedega kirjutas ta oma nime ja tõmbas sellele paari saba ümber. Seda oli talle õpetanud üks linna kaubareisija, kes Jõnssonile kaupa pakkus.

Õstmesel rühapäewal ei teadnud ta, mida dieti teha. Seft pidi saama, arwas ta, midagi iseäralikku, midagi, mis ta muudu pühapäewad ei olnud teinud; aga ta ei leidnud midagi, mis see pidi olema. Siinise kaelasideme oli ta enesele ette sidunud, pühapäewa kübara pähe pannud ja uued saapad jalga tõmmanud. Nii ehtud, jalutas ta, känd tahtus, sillal edasi ja tagasi, just nagu seda Jõnssonilt tegi, ja wahtis wälja merele.

Sügis oli alanud ja suwitajad olid osalt juba Stochholmi tagasi läinud. Sellepärast oli wälte suwituskohst nüüd tühi ja igaw. Kõrfti minna ja seel' klaas õlut juna ei tulnud talle meele; see oli ka temale kallis; ta pidi sellega ootama, kuni rikkamaks sai.

Taewas oli pilwes. Halliti ja tumedalt seisis laht oma metsaga kaetud kaljudega, mis nagu suur ja paks müür wäljamaadet piirasid. Silla ääres seisis paat paadi kõrwal, kõik kütumas ja nõõri õfjas lofsumas, üksteist lüües ja silbaga põmmutades.

Kedagi polnud näha, ja raamatupidaja hakkas oma nutes riietes igawust tundma.

Korruga nägi ta paati, mis teiselt kaldalt tuli ja silla poole sõudis. Kolm saareneint istusid paadis ja sõudsid ruttu ning taktikalt. Üks neist, kes ees paadis istus, sõudis tahe aeruga, teised seifid kõrwuti ühel laual ja sõudsid kumbki ühe aeruga, selle juures wallatades, naerdes ja lauldes, nii et see üle mere kajas.

Karl Johann tundis südames äkki iseäraliku pakitust.

Sgaal teisel päewal oleks ta wõttis oma teed läinud, seft tal oli naistega wähe kogemust, aga just täna, arwas ta, pidi ta parem paigale jääma. Seft esitaks oli ta nüüd raamatupidaja ning ei tarmõitsemud mõne kõrmitsewa neuu pärast sillalt tõesti mitte lahkuda, ja teiselt oli tal täna ju siuline kaelasideme, ja ega ta seda siis ilma otstarbeta ei olnud õstnud.

Kui neid silla lähedale sõudsid, waitis äkiliselt nende laul ja Karl Johann märkas, kuidas neid pead kõfku pistisid ja isttasid. Neeb, kes laul seifid, müffasid üksteist küümnulksibega ja hakkasid siis waljusti naerma. Samal hetkel joofis paat nii kõwasti wastu silba, et kõik kolm kihjatasid, ja see, kes ees istus, hakkas teisi tõrelema. Nüüd pööras ta ja silmitises silba.

Karl Johannil oli alnult mõõduwalt wõtmal'k näha paari taewaslinist silma, paari kuld-kollast juustepaati ja kaht õrna punapõske, seft nii pea kui neuu teda märkas, hakkas ta jälle naerma ja naeris nii waljusti, et õfse kõweraks paendus. Pärastlik libises tal näole, ja kui ta siis tema poole pöördes ja ikka weel kõweras edasi naerdes istus, siis nägi Karl Johann, kuidas leekiw puna ta näolt isegi kaela peale lagunes.

Karl Johann tahtis neid paadi kinnipannemisel aidata ja sellejuures juttu alata, seega neile läheneda katsudes, aga neid olib juba enne tema kohalejõudmist paadi kinni sidunud ja ruttu kui tuul maale hüwanud. Nagu lamahari maanteel üksteise külge toetades, püid kõfku pistes ja naeruga wõideldes, mis iga sil-

mapikl ähwardas uuesti puhkeda, formasid nad üle silla temast mööda maanteele ja olles taga wõrewarawa waatasid nad taha ja puhkesid waljusti naerma, enne kui kadusid.

Dussatus käis Karl Johannist läbi, sest et naer tema kohta käis, seda ta taipas juba.

Mitfjelt tuli päike pillwede tagant wälja ja hall wärw kadus korruga lahelt, mis nüüd sügiseffinas läitima hakkas, kuna päitesepaiste tumedaib kuuski ja heledasti sädelewaib lasti hakkas järwawaks wärwima.

Karl Johannis paljus korruga julgus ja talle tuli lange lust neidusid otfima minna, et kuulda saada, mis nad olid naernud. Aga need olid nagu maa alla kadunud.

Rogu päewa käis ta ringi ja otfis neid maanteel, kõrtfis, metsas ja oll aafal; ta ei oonud enesele aega rahulikults lõuna söömisekski. Aga kuidas ta ta otfis ja wahtis, neufid ta ei leidnud. Ohtu cel tegi ta targa otfuse neid fillal oodata, sest ilma paadita nad ju jaarelt ei saanud lahutada.

Wibewiku ajal istus ta kummuli pandud lastile ja suitsetas sigarit, mille ta poest oli laasa toonud.

Päite oli juba loodunud ja talda ääred hakkasio plimenema. Pilltroost töufis üles hall udu, mis nagu loor tasakeft latiale weepinnale lastus.

Seal nägi ta, kuidas üffit neiu wltwitades maanteed mööda fillale lähenes. Neiu waatas igale poole kartlikult ringi ja jäi wahetewahel seisma, nagu oleks ta kuulatanud.

Otfustawalt wõttis Karl Johann sigari suust ja läks neiuile wastu. Lähemale jõudes tundis ta tema ära. See oli ju rikka Peeter Olfeni tütar ja Karl Johannile tuli kofe mõte pähe, et flin midagi on teenida.

Enne oli ta ärritatud olnud, uskudes, et flin waja on neiega ainult naljatada, aga et tulija Sophie Olfon oli, flis lõppes nali ja tõde algas.

„Tere õhtust, Sophie!“ teretas ta ja kergitas kübarat.

Mitpea kui neiu Karl Johannit nägi, lastis ta pea rinnale ja hakkas jällegi naerma.

Karl Johann küffis, miks ta naerab, aga neiu ei wastanud sõnagi, waid naeris weel hullemini.

Karl Johann ei teadnud lõpuks enam, mis teha, ja puht kohmetuse pärast astus ta neiu ligidale, kahmas ta piha ümber kinni ja lastus teda suudelda. Kuigi neiu taluomaniku tütar oli, oli noormees enesele ometi jutustada lastnud, et neiu selles suhtes sugugi nii täpne ei olla

Aga Sophie tõrjus ta tagasi, ja flis küffis Karl Johann uuesti, miks ta nõnda naernud, kui teda fillal näinud, ja miks ta weel praegugi naerwat.

Sophie wastas, seda ei wõiwat ta temale ütelda. Ja kui Karl Johann teda weel palus, üteltu ometi, flis raputas ta pead, aga naeris ifka weel edasi.

Nüüd suudles Karl Johann teda paar korda suule, ja kofe selle järele tulid tefjed neiu jõoste, nii et Karl Johann ka nüüd oma küsimusele wastust ei saanud. Aga ta tahtis neid aidata paadi lahtitegemisel, ja kui paat minema hakkas, jäffid nad ifksteift jumalaga, nagu oleffid nad olnud wanad tuttawad.

Järgmisel päewal algas Karl Johann uut näbalat raamatupidajana; muidu jäi kofe endiseks. Wähe seffis ainult selles, et ta nüüd poes enam üffi ei olnud, waid tegi tal käjutada oli; ja käjutada armastas Karl Johann heameelega.

Aga tarli fama anpaklit kui ennegi ja ostas ennast alati taha nii wäitseteks kui wõimalik. Wäitfjelt ja kawatumalt talitas ta riitulite ees, kaalus pipart ja firupit, tõi wälja matfsea neid ja wafas petroleumi fama ufnasti kui ennegi.

Keegi ei wõinud ütelda, et uus amet ta oiks uhkeks teinud.

Kui keegi temale tõestis „herra Söglund“ ütles, flis tõdistas see küll Karl Johanni, aga seda ei lastnud ta märgata; ta kergitas nagu ennegi kübarat, fama wäitfjelt ja tõffjelt, nagu ta seda teistelegi tegi.

Kui keegi tema wastu wiisafust ei lmutanud, flis oli ta ometi lahke ja wastutulelik, ainult pisut tagasihoidlikum.

Ainult üks inimene oli, keda uus muundatus pisut rahutuks tegi, ja see oli herra kaupmees Jönsson ise.

Kui wiisafas ja anpaklit tema raamatupidaja ta alati oli, temale paistis ometi, et need wäitfjed hallid filmad teda praegugi pahafelt silmitfessid, kui ta wana kauplufse astus. Teraw nina lefet habemeta nägu litkus flis alati nii, nagu see wanale Jönssonile ei meeldinud. Jtal ei juhtunud midagi, mil puhul kaupmehel põhjust oleks olnud midagi ütelda, aga ast oli kord ju nii lätnud, et lõepoolest Karl Johann kogu äri juhtis, ja mitte herra Jönsson.

Kuigi wana kõtge oma töö järele juba ammugi oli igatsenud pisut puhata ja kuigi ta ife selle poifi oli raamatupidajaks nimetanud, ometi ei olnud see tema meeleft üfna õige.

Peremeeft wihasas ta see, et poifs enesele oli wõtnud uue nime ja ennast „Söglundiks“ nimetas, nagu ei oleks temale Anderson küllalt

hea olnud. Sa temal enesel oli ju niisugune harilik nimi; ta nimi oli Jönsson ja omelt oli tal oma kauplus, oma maja ja hulk raha pangas! — Kas ei võinud siis ka see pois, kel kõrwatagused alles märjad, oma wana ausa nimega rahul olla? —

Sellepärast nimetas Jönsson teda ka tihti, filmanähtawalt efektsombel, Naderjoniks, sest ta arwas teda sell-ga wihas tada.

Karl Johann pidas ennast aga sellest kõigest hoolimata sama kindlasti ja rahulikult üles kui enne. Ta wastas alati aupakkimist ja wastutulekult, aga niipea kui Jönsson temale se- ja pööras, läks Karl Johann pealmine nokk krimpisu ja ta wahtis oma ees olewale seljale, pilguga, mis oli nii salatige ja wihtaw, et wanal kaupmehel, kui ta seda oleks näinud, tingimata hirmujudimad oleksid kehast läbi käinud.

Karl Johann aga tundis, et ta nüüd mees oli. Ta oli sulaseft tõusnud herraks ja oli kindel, et ta ühtki sammu enam sellest ei taganenud.

Aga kes seiskab, waadatu, et ta ei lange; selle sõna oli Karl Johann piiblist meeles pidanud ja sellepärast muutus ta ikka aupakkimaks, wiisakamaks ja paendumamaks.

Sest, nagu pühakiri ütleb, Jumal karistab kõrgimeelseid, aga alandlikkudele annab ta armu. Sel ajal juhtus tihti, et ta piiblit salme oma jutusse põimats ja wahtewahel mõne waga salmi ütles, nii et Jönsson ühel päewal imestades hüüdis:

„Wälk ja pauk! Kas olete wagaks saanud, Højlund?“

Karl Johann tõstis filmad kawalasti üles ja ta wäikejed hallid filmad pilkustid.

„Ei,“ ütles ta pilkamist, „wega ma küll ei ole, aga ma usun omelt, kõige parem on, kui inimene elus oma Jumalat ei unusta!“

Ilma et sellest kellegile midagi oleks lausunud, oli ta tõesti hakanud õhtuti üksi lambris istudes piiblit lugema. Kas ta seda tegi oma piiblitloo teadmise täenduseks või tõsiseft südametarmiduseft, et tea, aga tõstati oli: Karl Johann luges hoolega piiblit.

Ta luges Joosepi lugu, kelle Jumal ta wendade käest oli päästnud, riikusega üle külwanud ja Egiptusemaal suureks herraks teinud; ta luges, kuidas Joosep warao sõber oli ja tema rahwa aitajaks sai, ainult sellepärast, et ta Jumalat kartis ja pattu ei olnud teinud.

Ka Daaweti lugu armastas ta lugeda, kuidas Daawetile, kes Issanda ees seitse korda pattu tegi, Jumal ikka jälle andeks andis ja tema weel wägewamaks tõstis, ainult sellepärast, et ta oma patud alandlikult üles tunnistas.

Kõige armsamini luges ta aga Jakobit lugu, kes oma wenna käest esimese sündimise õiguse

läätseseeme eest ausasti omale õstis. — Rõõmujudimad käisid Karl Johannist läbi, kui ta niisuguse hea äri peale mõttles. Jakob, kes pärast, kui Esaw temale wihas järele ruttas, et teda maha lüüa, seitsse korda wenna ette kummardas ja niiviisi selle meele taltsats tegi — see Jakob, nii arwas Karl Johann, oli omelt kõige kawalam juut maailmas. Tema sai ainult sellega riitaks, et kupid kirjuts kooris ja need weiste mollidesse pani, et wastlad kirjud tüleksid; ja temast sai wägew mees ja terne rahwa esija ainult sellepärast, et ta Jumala ja inimeste wastu alandlik oli, kuna ta wend Esaw pidi põgenema wõõrale maale, sest et ta oli uhte ja kõrgimeelne ning ennast oma Issanda ees ei tahtnud paennutada.

Nagu Jumal oli Joosepi ja Jakobit nii imetajlikult aidanud, nii paistis nüüd Karl Johannile, et Jumal tedagi oli aidanud kaupmees Jönssoni raamalupidajaks saada ja teda weel edaspidigi wõts edasi aidata.

Sellepärast luges Karl Johann iga päew ühe peatüki piiblist ja pühapäewadel faks, Joosepi Egiptuse loo ja Jakobit loo.

Sellejuures aga ei unustanud ta äriasjade peale mõilemast, ja kui juhtus, et ta äripäewadel üksi poes oli, siis wõis juhtuda, et ta ühe wõl teise kamba eest enam hinda wõttis, kui seda Jönssonil waja oli teada.

Mõnikord juhtus ka, et mõni asi wigane oli, nii et see oleks tulnud odavamalt ära müüa. Aga seda Karl Johann ei teinud, waid pistis wäikeste kõrwalteenistuse oma tasku.

Ta oli enesele ise oma wanasõna loonud: Kes nõõpnõela ei austa, pole taolrit wäärt.

Seda ütles ta aga alati waga, pühalkiku ilmeaga, nagu oleks see olnud patriarh Jakobit sõna.

Kui Karl Johann sel kombel usinuse, hoole ja kookuhoiu waral oma palga kõrwal enesele oli kogunud wäikeste hotusumma, siis hakkas ta üht teist äri ajama, mis weel enam kasu tõi.

Kui mõned wäikesed saanitid wõi kalurid, kellele peremees kampa enam wõlgu anda ei tahtnud, poodi tulid, siis oli Karl Johann alati walmis neid aitama. Ta maksis nende eest raha wälja, et kaup tasutud oleks, pärast aga nõudis ta oma laenu faksse, ja leidus inimesi, kes tõendasid, et ta enesele 30 — 40 protsenti wawatafu juure armata.

Kui Karl Johann seda tegi, siis mõttles ta selle juures ajati Jakobit peale, kes kupid ära kooris ja need siis weistemolli pani.

Oma wana ema nägi ta harwa.

Kõigist neist, kes ema Leenat toetasid, polnud tedagi, kelle ees ema Leenal raske oli kannataja nagu teha, poja ees ei läinud see tal

forda. Ford oli ta katsen teinud, kuid see katse oli nurja läinud.

Ühel esmaspäeva hommikul, mil pood alles tühi oli, ilmus ta poodi, kus Karl Johann üksi leti taga seisis.

Ena Leena noogutas pead ja istus ühe ligidale.

„Ah jah, jah, jah!“ vigas ena Leena sügavasti.

Karl Johann tegi, nagu ei kuuleks ta midagi, vaid harutas rahulikult üht nõõrikera lahti kui ta arvas, et wanake teda ei waadand, heitis ta ruttu pilgu tema näole.

Ena Leena istus samas olekus nagu ennem herraste ühe ligidal, mil tema, Karl Johann, tema kõrval seisis, müts käes. Ena käed ühes kokkupigistatud taskurätikuga puhkaid süles, pearätil oli lõdvalt peas, pealmine kehaosa liikus edasi ja tagasi ning filmad helkivad pisaratesti.

„Ah jaa, jaa, jaa!“ ohtas ena Leena nüstti.

„Karl Johann, mu poisu!“

Ja nüüd hakkasid tal pisarad tõesti weerema.

Karl Johann pani nõõrikera kõrwale, toetus letile ja wahtis oma ena suuril filmil, nagu oleks ta kodukäijat näinud. Oli, nagu unistaks ta ennast tagasi wanasse aega, ja temale näis see olewat peaaegu kummaline, et ta nüüd leti taga seisis ja mitte ena Leena kõrval, müts käes.

Kummaline tunne liikus temas. Temale näis ena peale waadates, nagu loeks ta mõistatuslikku, põnewat raamatut ja ootaks nüüd jutu sõime hargnemist.

Sumiga ootas Karl Johann nüüd, mis järgneks.

Ena Leena kuivatas pisarad taskurätikuga ja hakkas oma häda kurtma, ise wahetewahel nuuskudes.

„Ei ole tõesti kerge wana inimese elu —“ algas ta, ja siis järgnes wana lugu metsast, kusti ta puid ei tohtiwat rainda, saarest, kus waewalt mõned kartulid kaswawat, kaladest, keda ta ilma abita kätte ei saawat, ja lehmast, keda ta iial ei jõudwat osta, sest et ta liig waene olla.

Karl Johann oli temale kõit aeg otse wahtinud. Ta nägi küll, et ena kohal kanepikõied ja mõned labidad rippusid ja tema taga hunnik kalewikuubi seisis, aga kui ta ena talle täna siin wõdewikus seda pikka ja wana lugu jutustas, mida ta ise ju tuhatkorda kuulnud ja peast tundis, siis oli tal, nagu wiibiks ta mõnes suurel herrastetoas ja istuks ise kui

rikas mees tugitoolis, et ena Leena nutulugu kuulda.

„Aga kui wana lõpetas, kadus illusioon, ja kuiwalt ütles ta:

„Ühe asja olete ometi unustanud, ena. Waremalt ütlesite harilikult ikka, et Teie rind nõrk on.“

Ena Leena wahtis temale otse suuril filmil ja ta pisarad hakkasid äkki jooksmast.

„Mis sa ütled!?“ küsendas ta kõeda häälega.

Ena Leena oli pojast aru saanud ja wihase ilmega astus ta just leti ette, mille taga Karl Johann seisis.

Boeg tõrjus ta aga tagasi, ja weel enne kui eit midagi sai ütelda, ütles Karl Johann häälega, mil mitte enam alandlik kõla ei olnud, vaid mis kõlas terawasti ja läbitungiwalt kalgilt:

„Minge koju, ena, ja otsige oma wanadest suklastest ning sokkideest, mis olete ära peitnud ahju taha ja müüripragudesse — sealt leiate juba küllalt ja enam, kui oma surmatunnini jõuate ära tarwitada!“

Ena Leena hakkas kogu kehast wärtsema.

„See on wale, poisu!“

„See oli kõit, mis ta suust wälja sai.“

Ta lahja nägu omas äkki ilme, mis Karl Johannil otse ehmatas, hirmu, imestuse, tigeuse ja ahnuse ilme, mis ta wäikestest, torkawatest filmadest wälja säras, kortsud ta põskedel sügawamaks kaewas ja ta suu wõimetus wihast wabisema pani.

„Wai!ige, mina tean kõit,“ ütles Karl Johann rahulikult. „Ma nägin fõrd õõsel, kui Teie uskusite, et magan, kuidas Teie midagi, mis rahana kõlises, seinapraoõsse peitsite. Olets kõige targem tegu, kui kõit need rahad wälja tooksite, siis wõiksite kufagil ligidal wäikele poe awada ja siin selle wanaga wõistelda. See oleks hea tegu Teie wanul päewil ja Issand meie Jumal oleks Teile armuline Teie surmatunnil.“

(Järgneb).

Hakkab ilmuma nr. 2. ülipõnew ja huwitaw Inglise romaan Ida-Aasia troopikamaailt pealkirja all

„Wiie palmipuu saar“.

See romaan wiib lugeja Jaawa ja Sumatra saarele ning Indiasse, kus ta ees Idamaa imed awanewad.

**LAENU-
RAAMIA-
TUKOGU**

**Põhja-Eesti
Ühispank**

Tallinnas

Wäike Karja tänav Nr. 3

Tel. 6-02

annab oma liigetele
laenusid, võtab raha
hoiule ja toimetab
kõiksugu pangaope-
— ratsioone. —

Igasugused sporditarbed ja jalanõud.
Täielik „ESTOKING'i“ saabaste
ladu.

K.-m. „SPORT“

TALLINN, Narwa maantee Nr. 19.

Kõnetraat 23-00.

Wiiendat aastakäiku

algab 1926. aastal Tallinnas ajakiri „ROMAAN“ kui ainus puhtkirjanduslik ja tõsiselt rahwalik ajakiri, mis oma juttude hea waliku tagajärjel lugejate hulga poolest seisab EESTI AJAKIRJADEST ESIMESES REAS.

„**Romaan**“ ilmub, nagu seni, korralikult kaks korda kuus, ja awaldab rahwuswahelises walikus ainult häid, puhtasisulisi, laiale rahwahulgale meeldiwaid romaane, novelle, jutustusi, walme ja luuletusi, mis ka keelelt igauhele arusaadawad ning mõistetawad. Wõib julgesti ütelda, et ei ole Eestis teist ajakirja peale „Romaani“, mil oleks nii põnew ja puhas sisu ja mida nii palju loetaks.

„**Romaan**“ awab oma wiienda aastakäigu ühe Kroaati kirjaniku romaaniga, mis pealkirja kannab „**Bessa**,“ ja Itaalia kirjaniku R. de **Renzis'e** romaaniga „**Graziella wõti**.“ Kolmandana lühemana romaanina hakkab ilmuma Rootsi kirjaniku Gustaf Geijerstami kuulus „**Em Leena poisu**,“ millele weel hulk teisi romaane ja uudisjutte järgneb. Kõik need jutud on haruldaselt põnewad kütkestawad lugejaid alguselt lõpuni. Peale järgnewate romaanide toome weel igas numbris 3—4 lühemat juttu, luuletusi, mõistatusi, nalja jne., rõhku pannes ainult hea waliku peale, et õigustada suurt poolehoidu, mis „Romaanile,“ on osaks saanud.

„**Romaan'i**“ wäljaandmist jätkab kirjastus-osaühisus „**Areng**,“ mis kindlustab ajakirja korraliku ilmumise.

„**Romaan'i**“ telliwad peaaegu kõik raamatukogud Eestis ja ta ei tohiks üheski neis puududa.

„**Romaan'i**“ proowinumbrid saadame kirjanduse sõpradele aadressi saamisel hinnata.

„**Romaan'i**“ neli aastakäiku on weel terwelt saada. Esimene aastakäik maksab köitmata 500, iluköites 700 marka. Teine aastakäik maksab köitmata 700 marka ja iluköites 900 marka. Kolmas aastakäik köitmata 750 marka ja iluköites 950 marka. Neljas aastakäik köitmata 750 marka, iluköites 950 marka.

„**Romaan'i**“ tellimisi 1926 aasta peale wõtawad wastu kõik postkontorid ilma lisamaksuta, „Romaani“ abitalitused ja talitus Tallinnas Laenu pangas majas Müüriwahe tän. nr. 16. uks B.

„**ROMAAN'i**“ tellimise hind on 1926. aastal:

Aastas (24 nr.nr.)	Mk. 750. —		2 kuus (4 nr.nr.)	Mk. 160. —
$\frac{1}{2}$ „ (12 nr.nr.)	„ 400. —		1 „ (2 nr.nr.)	„ 80. —
$\frac{1}{4}$ „ (6 nr.nr.)	„ 225. —		Üksiknumber	„ 40. —

Tellimise aadress: Tallinn, Romaani talitus.

Tellimisega palume rutata, et aasta wahetusel wahet ei tuleks, sest uue aasta esimene number ilmub kohe aasta algul.

Wäljaandja: Kirjastus-osaühisus „**ARENG**“